תלמוד ירושלמי · מפרשים · חידושי רידב״ז על תלמוד ירושלמי · סדר נזיקין

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי שבועות

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי שבועות

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-רידבז-על-תלמוד-ירושלמי-שבועות/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 6
הלכה ג 7
הלכה ד 8
הלכה ו 9
הלכה ז 10
פרק ב 11
הלכה ג 11
הלכה ה 13
פרק ג 13
הלכה א 13
הלכה ב 14
הלכה ג 15
הלכה ד 16
הלכה ה 18
פרק ד 19
הלכה ג 19
הלכה ו 20
הלכה ז 22
הלכה ט 22
פרק ה 23
הלכה א 23
הלכה ב 24
הלכה ד 24
הלכה ה 27
פרק ו 28
הלכה א 28
הלכה ד 28
הלכה ה 29
הלכה ו 30
הלכה ח 31
פרק ז 32
הלכה א 32
הלכה ב 39
הלכה ג 39
הלכה ד 40
הלכה ה 40
הלכה ו 40
הלכה ז 41
הלכה ח 42
פרק ח 43
הלכה א 43
הלכה ג 47
הלכה ד 49

פרק א

הלכה א

ר' אבין בשם ר' יוחנן תנינן תרתי כללין ולא דמיין דין לדין שבועות שתים שהן ארבע מביא ארבעה קרבנות בתמי' דהא ע"כ אינו מביא אך ב' קרבנות דהא לר' ישמעאל אינו חייב על לשעבר וע"כ דמהן לחיוב ומהן לפטור [כדאיתא בבבלי] מראות נגעים שנים שהן ארבעה מביא ב' קרבנות בתמי'. והא ע"כ במראות נגעים חייב ארבעה קרבנות. כדאיתא בבבלי. והא דומיא דמראות נגעים קתני מה התם כולהו לחיובא כו':

ר"א בשם ר' אבין פתר לה פתר חורין ר"ל לא כדר"א בשם ר"י דפריך משבועות אנגעים. ומוקים מתניתין בפשיטות כר"י דאינו מחייב על העתיד לבוא. ור"א בשם ר' אבין פריך משבועות אידועות הטומאה. שבועות שתים שהן ארבע ר"ע. דאיהו מחייב על לעתיד לבוא. ידיעות הטומא' [כצ"ל כדאיתא בפ"מ ז"ל ומוכרח היא] שנים שהן ארבע ר"י דאילו ר"ע לא ס"ל העלם מקדש. ע"ז פריך ר"ח קומי ר' יוסי ול"ל כר"י הא אפילו כר"ע אתיא הגם דר"ע לא ס"ל העלם מקדש אך העלם טומאה. הרי משכח"ל ג"כ שנים שהן ארבעה דהוא למלקות. כדאוקמי' בבבלי די"ל כר"ע ולמלקות בידיעות דהתראות. ואך דקפריך שם דלפ"ז לא משכח"ל אך שנים ולא ארבעה. ובירושלמי מבאר דמשכח"ל ארבעה שנים לכרת ושנים לקרבן בידיעה הוי לכרת ובהעלמה הוי לקרבן. והיינו דקאמר ידיעה והעלמה לקודש ידיעה והעלמה למקדש ותרויהו העלם טומאה אך משכח"ל שנים שהן ארבעה שנים ע"י ידיעה שהן ד' ע"י העלמה. וראיתי בריטב"א ז"ל במס' שבועות דף ד' ע"א דכתב שם די"ל שתים שהן ד' בשוגג לקרבן דהא אם קאי שתים שהן ד' על העלם מקדש פי' רש"י ז"ל דשתים כתיב ונעלם ממנו והוא טמא משמע שנתעלמה ממנו טומאה. ויש לרבות מן המקרא עוד שנים העלם מקדש וקודש ואע"פ שנתרבה מן המקרא והוא אבות מ"מ קרי לה שהן ד'. כמו כן י"ל על העלם טומאה של קודש ומקדש דלא כתיבי בהדיא בקרא אך מרבינן מקרא עיי"ש דקאי על העלם טומאה ואכל קודש. ואך דהגמ' מקשה מדסיפא לקרבן רישא נמי לקרבן עיי"ש אבל הירושלמי מוקי בפירוש כן ע"ז השיב ר' יוסי לר' חגי מהסיפא דמחניתין ברפ"ק דאיתא שם מפורש העלם מקדש וע"כ מאן אית לי' העלם מקדש לא ר' ישמעאל וא"כ היכי בעית לאוקמי כר"ע:

א"ר יוסי שאל יהושע בנו של ר"ע את ר"ע א"ל מפני מה אמרו מראות נגעים שנים שהן ארבע כו' יאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא כו'. ומנין שמצטרפין זע"ז כו' אר"י בר"ב והיו אין כתיב כאן אלא והי' מלמד שאינן מצטרפין. הפ"מ ז"ל מגיה מלמד שהן מצטרפין. ובאמת א"צ להגיה אלא כמה פעמים נמצא בירושלמי תיבת שאינן. ומשמשין

במקום שאינון בחיריק למשמעות שהם. וה"נ כן מלמד שאינון מצטרפין זע"ז. א"ל ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין הוא כמו אמר מר דהא דשאיל יהושע בנו של ר"ע ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא. לאו דמקשה למה לא אמרו אלא מראות נגעים שנים שהן ארבעה. ולא מסיק גם מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין. ז"א אלא דמקשה דיאמרו אך מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין ותו לא ולא יאמרו כלל מראות נגעים שנים שהן ארבעה וסגנון הלשון כך היא אמר לו ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומפרש הגמ' ואל יאמרו שנים שהן ארבעה א"ל. ר"ל דמפרש דאל יאמרו כלל שנים שהן ארבעה קא"ל. ר"ל דלא ישנה בלשון אבות ותולדות ולא דמקשה כמו בבבלי דלמה הזכיר שמותן כדפירש"י ז"ל ותוס' ז"ל עיי"ש וקאמר הגמ' מזה שמעינן מלמד שאינון זה למעלה מזה. כדאיתא בבבלי דף ו' ע"א ש"מ דשמיע לי' כולן לבהדי שאת מצטרף עיי"ש. ופריך הגמ' ויהא זה למעלה מזה. ר"ל דמקשה על התנא דידן דתני אבות ותילדות. ולמה באמת לא ס"ל שיהא זלמ"ז ומשני אם אומר את כן מצאת אומר הכהה טמא והכהה מן הכהה טמא והתורה אמרה והנה כהה הנגע הכהה טמא אבל הכהה מן הכהה טהור ואי ס"ד דזלמ"ז א"כ הוי קרום ביצה כהה דכהה מן הנגע דשאת. דהא סיד הוא כהה מן השאת וקרום ביצה כהה מן הסיד נמצא דקרום הוי כהה דכהה מן הנגע דשאת א"ו דאין זה למעלה מזה וע"כ אין לכל נגע אלא כהה אחד ששייך לו. ואין לאמר דזלמ"ז הוי באופן זה בהרת וסיד ושאת וקרום. א"כ לפ"ז י"ל דזלמ"ז ומ"מ אין לכל נגע אלא כהה אחד משום דסיד למעלה מן הנגע דשאת וקרום למטה מן שאת. ונמצא דאין לכל נגע אלא כהה אחד כהה מן הנגע דבהרת הוא סיד וכהה דהנגע דשאת הוא קרום לבד. ע"ז אמר ותיי כיי דמר ר"ח לשני מלכים ולשני אפרכין מלכו ש"ז גדול ממלכו של זה ואפרכו ש"ז מאפרכו ש"ז ואין אפרכו ש"ז גדול ממלכו ש"ז נמצא לפ"ז דסיד היא כהה מן שאת וע"כ הוי קרום כהה דכהה. וכן קאמר שמואל ג"כ דאין שגרירו ש"ז גדול ממלכו של זה. אר"א בר"י קומי ר"י מתניתא אמרה שאינן זלמ"ז. ר"ל הברייתא שמביא מוכח שאין זלמ"ז אם השאת כו'. ר"ל דזהו הברייתא דיליף שיש טפילה לבהרת מק"ו דשאת מה שאת שכהה מן הכהה שלה טהור יש לה מראה שני. בהרת שכהה מן הכהה שלה טמא לא כ"ש שיהי' לה מראה שני. א"כ מוכח דקרום הוא אחר שאת ולא סיד ע"כ כהה מן הכהה שלה טהור. א"ל ר' יוסי חמי מה אמר שני יש לה שלישי לא כ"ש ר"ל הא הברייתא קאמר דלפיכך הוי סיד שני לבהרת משום דיש לו שלישי וע"כ בשביל זה הוי שני לבהרת משום דחמור הוא משום זה דיש לו שלישי. ונמצא דלהברייתא הזאת הוי קרום שייך לבהרת ע"ז השיב לי' ר"א בר"י ומפרש לי' פי' הברייתא ומה חמית מימר

פי' דה"פ הברייתא בהרת שכהה מן הכהה שלה טמא. הא דתני בהרת שכהה מן הכהה שלה טמא זו שאת מינה של שאת קרום ביצה. וה"פ דהברייתא בהרת שגבוה מן שאת ב' מעלות דקרום ביצה לגבי בהרת הוי כהה מן הכהה אבל לא כדבריך דסיד יש לו שלישי זו הקרום ז"א אלא הבהרת שכהה מן הכהה שלה טמא זו שאת וקרום ביצה דקרום הוי מינה של שאת ולא של בהרת:

הלכה ב

ומניין לידיעה בתחיל' וידיעה בסוף והעלם בנתים ת"ל ונעלם ונעלם ב' פעמים מכלל שבאת לו ידיעה בתחלה כו' עד כדון כר"ע כר"י. פי' עד כדון כר"ע דס"ל דאינו חייב על העלם מקדש דדרש ונעלם ממנו והוא טמא על העלם טומאה הוא חייב ואינו חייב על העלם מקדש לקמן בר"פ ידיעות דף י"ד ע"ב א"כ אייתר לי' ונעלם לרבות דבעי ידיעה בתחלה משא"כ לר' ישמעאל דס"ל במשנה שם דף י"ד ע"ב דב' פעמים ונעלם מיבעיא לי' דחייב על העלם מקדש ג"כ א"כ מנ"ל דבעי ידיעה בתחלה ומשני דס"ל כרבי דיליף ממשמעות ונעלם גופי' דמכלל דהי' לו ידיעה דרבי אמר ונעלם ממנו מכלל שידע והוא ידע הרי שתי ידיעות. ושאל הגמ' הא ר"י ס"ל כרבי אך שאל אם רבי ס"ל כר"י. ר"ל אם סתם המשנה כר"י דידיעות שתים שהן ארבעה. דהיא העלם טומאה והעלם קודש ומקדש ע"ז קאמר דז"א דאפילו כר"ע אתיא מתניתן דשתים שהן ארבעה היא לאו העלם קודש ומקדש אלא שתים במזיד לכרת ושתים בשוגג לקרבן. דמרבינן מריבוי הכתוב דהכתוב קאי על טומאת מקדש וקדשיו לחייבו קרבן עולה ויורד כדאוקמא לעיל. והיינו דגרסינן ואפילו כר"ע אתיא היא ידיעה והעלמה לקודש וידיעה והעלמה לטומאה. ועי' בחיבורינו לעיל ד"ה ר"א בשם ר"א עיי"ש:

ראב"י אומר מתוך שאמר לא אכלתי כו' ולא אוציא את התרומה שהיא בעון מיתה כו' ת"ל מאלה יש מאלה חייב ויש מאלה פטור. ע"ז פריך אי מה להלן בתרומה אף כאן בתרומה ר"ל מאי חזית להוציא מאלה דהוא פטור הוא בתרומה. ולחייב על הקודש מדמצינו שהזהיר וענש ע"י טומאה וחייב בקרבן על הטומאה מה עונש ואזהרה האמור להלן בטומאת מקדש וקדשיו. אף כשחייב קרבן על טומאת מקדש וקדשיו. כדקאמר לעיל ה"נ נאמר על תרומה מה להלן כשהזהיר וענש בתרומה אף כאן חייב קרבן על תרומה. ומה חמית מאלה למעט תרומה. הא עון מיתה הוא ככרת דמיא כדס"ל לרבא במס' שבת דף ס"ט ע"ב דמיתה במקום כרת עומדת:

יכול על טומאת מקדש וקדשיו שעיר זה יכפר. כדפירש הפ"מ ז"ל על כל טומאת אפילו יש בה ידיעה בתחלה ובסוף ת"ל ומפשעיהם. ולא מסיק הברייתא אלא ראשי פרקים

כדרך הש"ס הזאת בסדר הזה. ובבבלי מסיק הברייתא ת"ל ומפשעיהם לכל חטאותם חטאים דומיא דפשיעים מה פשעים שאינן בני קרבן אף חטאים שאינן בני קרבן עיי"ש דף ז' ע"ב. פשעים אלו המורדין כו' הוא מילתא אחריתי וכן הוא בבבלי עיי"ש:

הלכה ג

מה חמית מימר הפנימי תולה והחיצון מכפר או החיצון תולה והפנימי מכפר או זה וזה יתלו או זה וזה יכפרו מיי כדון אמר ריב"א מילה חמית. ר"ל דהא דקפרכינן מה חמית על חילוקי כפרות הללו תיבה הזה מה חמית על עניני חלוקי כפרה רשב"ל אותבי' קומי ר"י ואתיב לי' פי' הי' רשב"ל מותיב מר"י ור"י השיב לו. מחלוקי כפרות הוא מילתא פי' הא ידעתי שמחלוקי כפרות הוא מילתא דשאל לו שאלת מה חמית. אך לינה ידע מה מר לי' ר"ל לא ידעתי מה אמר לי' אך ידעתי שהשאלה מה חמית הי' בעניני חילוקי כפרה אך לא ידעתי מה מר לי'. א"ל ר"ז דילמא דא היא מה חמית מימר בטמא שאכל טהור או נימר בטהור שאכל טמא. ת"ל וטומאתו עליו כו' כדאיתא לעיל בה"ב על זה אמר מה חמית מימר. ועוד שאל מה חמית מימר או זה וזה יכפרו תפס בבא בתרייתא וכדרך הש"ס הזה וביחוד בסדר הזה והכונה הוא על מה חמית מימר דסוגי' דידן מה חמית מימר הפנימי תולה כו' עד או זה וזה יכפרו ע"ז אחר מיי כדון והתודה עליו עונות [גבי שעיר המשתלח] אלו הזדונות פשעיהם אלו המורדים חטאתם אלו השגגות ר"ל לאו דווקא חייבי חטאות אלא כל שגגות נשא יכפר. אר"א בשם רשב"ל. ונשא השעיר עליו את כל עונותם תפש הזדונות והניח השגגות לומר מה זדונות שאין בהם חיוב קרבן אף השגגות שאין בהם חיוב קרבן ר"ל כשם כשמכפר הזדונות אינו מכפר ופוטר החיוב קרבן כן נמי השגגות אינו מכפר ופוטר חיוב קרבן ולמה באו לכאן ר"ל דהא כיון דלא כתיב בלשון שגגות כמו דכתיב ואם עדת ישראל ישגו ומדכתב בלשון חטאתם חייבי חטאות במשמע עיי"ש הא דאיתא בבבלי דף ז' א"ק חטאתם חייבי חטאות במשמע כיון דהוא אינו מכפר על פטור חטאת ולמה באו חטאות לכאן ר"א בשם ר"י לתלי' ר"ל דמכפר על החטא לתלות להגין מן היסורין עד שיביא הקרבן ופריך ויתלה דילמא אינו מכפר אלא על תלי' ותולה דווקא להנך דאתו לכלל חטאת ומשני על אוכלי שקצים ורמשים במשמע והיא כמו שכתב התוס' ז"ל במס' שבועות דף ח' ע"ב ד"ה מאי וז"ל ז"ל א"נ גבי שעיר המשתלח ליכא למידרש דוקא הנך דאתו לכלל חטאת שהרי מכפר על כמה עבירות שאינן כלל בני קרבן על עשה ועל ל"ת ועל שאר עבירות. עכ"ל ז"ל. וע"כ קאמר דהא על אוכלי שקצים ורמשים נמי במשמע וכל השגגות מכפר ג"כ במשמע. ר"ש בשם ר"ז חטאתם חטאתם מה חטאתם שנאמר להלן שיש בה חיוב קרבן ר"ל גבי והתודו

את חטאתם אינו פוטר הוידוי מהקרבן אף הוידוי של שעיר המשתלח על חטאתם אינו מכפר על חיוב קרבן ויש בהם חיוב חטאת ואינו מכפר אלא תולה יצאו זדונות שאין בהם חיוב קרבן מכפר לגמרי. את החילוקי כפרות האלו הי' רשב"ל מותיב קומי ר"י בלשון מה חמית. בין טהור שאכל טמא ובין טמא שאכל טהור ובין כפרת זדונות ושגגות ובין חייבי חטאות גבי שעיר המשתלח. ולפ"ז שייר שעיר הנעשה בפנים יוה"כ תולה בתמי' הא יש בהם ידיעה בתחל' ואין בהם ידיעה בסוף דכי מיתדע ליה בר חטאת היא פשיטא דאינו מכפר אלא תולה כדאיתא בתוס' ז"ל דף ח' ע"ב ד"ה ונכפר. וז"ל ז"ל מי עדיף משעיר המשתלח דאינו אלא תולה עכ"ל ז"ל ע"ש ממילא לא שייר שעיר הנעשה בפנים דתולה ע"כ פשיטא דתולה ול"ל זה וזה יכפרו דהא נכלל בהא מה חמית דפלפלו רשב"ל קומי ר"י אלא מה שיירתה אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף למה לא יהי' זה וזה תולין:

הלכה ד

אלא כן אנן קיימין בשעיר של ר"ח מיי כדון נאמר כאן נשיאות עון כו'. כדאיתא בבבלי ע"ש דף ט' מה להלן עין הקריבין הוא. אגב גררא כדרך הש"ס הזה דכך גרסינן בפ' כיצד צולין ונגרר לשון הזה לכאן כדרך הש"ס הזה:

מודה ר"י בשעיר הנעשה בפנים כו'. בבבלי גרסינן א"ר יוחנן מודה ר"מ בשעיר הנעשה בפנים. וכן הוא הגירסא הכא א"ר יוחנן מודה ר"מ בשעיר הנעשה בפנים שאין מכפר אלא תולה אע"ג דס"ל כל השעירים כפרתן שוה מ"מ שעיר הנעשה בפנים אינו מכפר אלא תולה ואתי' כר' יונה בשם ר"ז ועשהו חטאת קבעו בתלי' שלא ישתנה פי' דאיתא בירושלמי במס' יומא פ"ו ה"א גבי שעיר של שם אם נדחה כשמת השעיר דעזאזל. דפליגי רב ור"י אם נדחה הראשון או לא וס"ל לר"י דהראשון יקרב ומפרש ר"י בשם ר"ז ור"ל טעמא דר"י דכתיב ועשהו חטאת קבעו בתלי' שלא ידחה כן גרסינן שם וה"פ דקי"ל דשעיר הפנימי תולה עד שיתודע לו ויביא בעולה ויורד. והקרבן הזה תלוי ועומד באם שלא יתודע הרי הוא החטאת ואם יתודע ויתכפר באחר הרי הוא חולין בעזרה כדאיתא במס' נזיר דף כ"ט ע"ב עיי"ש ואך רחמנא שרי' וא"כ קשה האיך קבעו התורה לקרבן תלוי הזה בקביעת חטאת. וקרי רחמנא ועשהו חטאת והאיך קבעו התורה לחטאת הקרבן תלי' הזה דשמא יתכפר באחר ויהי' הוא נדחה מחטאת כדקי"ל קרבן שנתכפר באחר נדחה דכשנעשה בע"מ נקרא פסול וכשנתכפר באחר נקרא נדחה והאיך קבעו התורה לחטאת קבוע דכתי' ועשהו חטאת אלא ע"כ דבגזה"כ היא שלא ידחה דגזר רחמנא ועשהו חטאת על כל האופנים דשם חטאת לא ידחה ממנו הרי דגזר רחמנא

ששעיר הפנימי הזה לא ידחה ולא ישתנה כן הוא בירושלמי במס' יומא שם הרי מפורש דאפילו לר"מ הוי שעיר הפנימי הזה תלוי' ושם קאי אליבא דר"מ דמתניתן שם: **שעיר שלא קרב ברגל יקרב בר"ח לא קרב בר"ח יקרב ביוה"כ לא קרב ביוה"כ יקרב ברגל הבא**. כן הגי' בתוספתא. ופריך הגמ' ולא כבר כיפר יוה"כ. פי' דקס"ד כיון שקבעה התורה זמן בכל רגל על השעיר חטאת לכפר על טומאת מקדש וקדשיו כל רגל מכפר על העבירה שעבר בין רגל זה לרגל אחר וכשעבר הרגל הראשון עבר זמן בטל קרבנו ושוב אין לו כפרה כיון שלא הביא בזמן שקבעה לו התורה א"כ ע"כ דיוה"כ מכפר דאימתי לא כיפר יוה"כ על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף בטומאת מקדש וקדשיו הנ"מ כשיש עדיין לפניו להביא כפרה בהרגל הראשון מהעבירה שעבר אבל כשעבר כבר הרגל הראשון ואין לו עוד זמן להבאת קרבן ממילא יוה"כ מכפר על כל עבירות שאינו יכול עוד להביא קרבן א"כ ממילא איפסיל השעיר הזה שהפריש ושוב אינו ראוי' לכפרה. בשלמא מרגל זה לרגל אחר בלא יוה"כ לא קשה דיש לאוקמי' כשלא הקריב השעיר ברגל זה כלל ולא נתכפר עדיי' באחר ע"כ לא נדחה אבל כשיוה"כ בינתים קשה. ומשני אר"מ מכיון דכתי' בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסכות כמו שכולן מכפרין כפרה אחת ר"ל דכל רגל ורגל הוא מכפר כפרה אחת דבר שצריך חג המצות לכפר מכפר חג השבועות וכן חג הסכות ור"ב משני דלאו משום דמקיש חגים ורגלים זה לזה מגזה"כ ז"א אלא משום דממילא כיון שכולם מכפרין על דבר אחד ממילא כולן הוי כפרה אחת בלא קביעת זמן:

הלכה ו

ניחא לא הודע הודע לא כן תנינן. חייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יוה"כ שחייבין להביא אחר כו' ארבב"ח בין שנתודע לו בהן בין שלא נתודע לו בהן פי' שנתודע לו מהספק בין שלא נתודע לו כלל מהספק. תמן תנינן על אלו חייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת ועל לא הודע שלהם אשם תלוי ולא כיפר יוה"כ ר"ש בשם ר"ל סובי' במורד ביוה"כ ר"ל דקשיא ליה האיך שייך אשם תלוי הא לאחר יוה"כ פטור מן אשם תלוי ומשני דבמורד ביוה"כ אין יוה"כ מכפר ופריך הגמ' ולמה לא אמר בשלא נתודע לו בהן ר"ל דאימתי יוה"כ מכפר דווקא בשידע מהספק אבל כשלא ידע מהספק אין יוה"כ מכפר ומשני מילתי' אמרה אפילו לא נתוודע לו בהם יוה"כ מכפר דהא מוקי האי ועל לא הודע שלהם בשלא נתוודע לו בהם כן הוא מוכח הגירסא במס' יומא ס"פ יוה"כ ומב' הסוגיות הללו מכאן וממס' יומא מובן הגי' היטב וכן כתב שם הק"ע ז"ל:

הלכה ז

ולא תנינן משוח ולמה לא תנינן משוח. ר"ל דהתחיל התנא בלשון אחד אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן משות ומסיים אלא שהפר מכפר על הכהנים ולא מסיק ועל כהן משוח. אין תימר בדבר שחייב בו קרבן כצ"ל וכן מוכח מהא דבסמוך מפורש שכן הגי' ור"ל. דכל עיקר דבעינן קרבן לכפר ולא מכפר יוה"כ בעצמו כמו כל שאר עבירות ולמה גזר רחמנא על טומאת מקדש וקדשיו שצריך קרבן. הוא משום דבר שחייב עלי' קרבן בעלמא ולפיכך כשאין בה ידיעה וא"י להביא קרבן ביוה"כ צריך קרבן ואין יוה"כ מכפר בלא קרבן וע"כ אפילו במזיד בעי קרבן משום דהוי דבר שחייבין עליו קרבן וע"כ ממילא בכהן משוח דאין בו חיוב קרבן כלל על טומאת מקדש וקדשיו. לשיטת הירושלמי במס' הוריות וע"כ א"צ לקרבן וע"כ יאות דלא תנינן משוח אבל א"ת בדבר שאין חייבין עליו קרבן ר"ל דלאו משום דטומאת מקדש וקדשיו הוי דבר שחייבין עליו קרבן בעלמא לפיכך צריך קרבן ואינו מכפר יוה"כ לבד בלא קרבן ז"א אלא דגזה"כ הוא בטומאת מקדש וקדשיו דבעי קרבן א"כ קשה למה לא תנינן משוח. ומסיק הגמ' אשכח תני משוח פי' דבברייתא תני ג"כ משוח הדא אמרה בדבר שאין חייבין עלי' קרבן אלא גזה"כ הוא בטומאת מקדש וקדשיו דבעי קרבן אבל אי משום דבר שחייבין עלי' קרבן לא שייך גבי משוח ע"ז קאמר דז"א ואפילו תימא בדבר שיש בו חיוב קרבן לפיכך אינו מכפר יוה"כ בלא קרבן. מ"מ תני כהן משוח הגם דאינו בר קרבן משום דדמי למזיד הגם דבמזיד אינו בר קרבן אלא מכיון דהוי דבר שיש בו חיוב קרבן בשוגג ע"כ צריך כפרה וכפרת יוה"כ ואין יוה"כ מכפר לבד וכא ר"ל גבי משוח צריך כפרה וכפרת יוה"כ ואין יוה"כ מכפר בלא כפרה הגם דהיא אינו בר קרבן כלל אפילו בשוגג אך כיון דהיא דבר שיש בו חיוב כפרה לאיש אחר ע"כ צריך כפרה גם גבי משוח כמו דבמזיד בעי כפרה משום דיש בו חיוב קרבן גבי שוגג. וכמו כן משוח צריך כפרה משום דצריך כפרה לעלמא. עד מתי הוא חי עד וכלה מכפר את הקודש דר"י דהיא לאחר מתן דמו של חבירו. כדאיתא כבבלי במס' יומא דף מ' ע"ב עיי"ש אפילו דלא נתודה עליו אבל ר"ש אומר עד שעת וידוי דס"ל וידוי מעכב ע"ד דר"י אין הוידוי מעכב. כן גי' הש"ק ז"ל ביומא פ"ו וכן הוא בבבלי. וכן מוכח היא ע"ד דר"ש הוידוי מעכב מה מפקה מביניהון שחטו בלא וידוי. ע"ד דר"י א"צ להביא פר אחר ע"ד דר"ש צריך להביא פר אחר אף בשעיר המשתלח כן ע"ד דר"י א"צ כו' ובירושלמי במס' יומא פ"ו הגי' בהיפך מה מפקה מביניהון שלחו בלא וידוי אף בפר כן ר"ל דכי היכי דפליגי בוידוי השעיר כן נמי פליגי בוידוי הפר וכן עיקר. התודה ושחטו ונשפך הדם א"א צריך להביא פר אחר צריך להתודות פעם שני' וכו' אף

שעיר המשתלח כן שהוא צריך להגריל פעם שני' דהוא כמו את אמר צריך להביא פר אחר דלעיל. ולא מסיק אם צריך להתודות פעם שני' דסמך על הא דלעיל בפר או כבר יצא בוידוי של ראשון:
סליק פירקא בס"ד:

פרק ב

הלכה ג

ניטמא בפנים ונכנס לשני ולפנים. אם דומה כמו בחוץ לפנים וסגי בשנכנס ראשו ורובו או לא וקאמר נשמעינה מן הדא השתחוה או ששהה כדי השתחויה וכיון ששהה לאו כמו שהכניס ראשו ורובו. ותימר עד שישהא כדי השתחואה. ר"ל למה לא מחייב בשיעור קצרה בשיעור שיכנוס לפני ולפנים כיון דמחייבת ליה על שיעור שיכול לעשות מעשה בטומאה א"כ איכא שיעורא דבציר טפי דהיינו כניסה לפנים אלא דבנטמא בעזרה אין חייב בנכנס ראשו ורובו לפני ולפנים אלא דכאן נמי בעינן שיעור השתחוי'. האיך עבידא מיותר:
על איזה מהן מתחייב על הראשונה או על האחרונה. פי' אם יצא דרך ארוכה דחייב. ושיעור דרך ארוכה היא עשר אמות יותר מדרך קצרה דהוא שיעור השתחוי' כדאיתא בסמוך דשיעור השתחוי' עשר אמות וארוכה יתירה מקצרה עשר אמות כדאיתא בסמוך. ע"ז שאל אם דרך קצרה הוא עשר אמות וארוכה כ' אמות והלך בארוכה איזה מהן יתירה אם העשר אמות אחרונים יתרים או דעשר אמות יש לו רשות ללילך אך היתרים הוא עשר אמות הראשונים. ע"ז חברייא אמרין על הראשונים. דהיא ארוכה בי' אמות הראשונים אמר לון ר"י אומרים לו צא ואת אמר הכין בתמי' הא עשר אמות מחויב הוא ללילך ואנן אמרין לי' צא ויש לו רשות ללילך והאיך הוא חייב עליהן אלא על האחרונים חייב דהמה יתרים דהא באם הלך בקצרה הי' כבר יצא בעשר אמות ועל האחרונים אין אומרין לו שוב צא. אבל באמת צ"ל איפכא חברייא אמרין על האחרונה א"ל ר' יוסי אמרין לו צא ואת אמר הכין אלא על הראשונה. וכן מוכח מהא דכף ומחתה בסמוך דפליגי חברייא ור"י דס"ל לחברייא על האחרונה ור"י ס"ל על הראשונה וכן כתב הק"ע ז"ל במס' יומא פ"ד דהגירסא היא בהיפך וה"פ דחברייא אמרין על האחרונה דהיתר הוא עשר אמות האחרונים ע"ז אמר לון ר' יוסי דהאיך את מחייבת לי' על האחרונה הא האחרונה מחויב הוא לצאת והאיך יתרה בו אל תלך בדרך הזה הא כיון שכבר עבר בעבר אמות הראשונים ממילא מחויב הוא ללילך בעשר אמות אחרונים. אלא עיקר העבירה הוא על הראשונים.

וכן בכף ומחתה שאם הכניסן אחת אחת עובר משום הכנסה יתירה פליגי ג"כ חברייא ור"י איזה הוא היתירה וס"ל לחברייא דהאחרונה הוא היתירה ושאל ר"י הא כיון דכבר עבר בראשונה ממילא מחויב הוא להביא ואומרין לו היכנס והאיך נתרה בו אל תכנס אלא הראשונה הוא היתירה שעבר והכניס הכף תודה:

שיעור השתחוי' עשר אמות האיך עבידא הי' בארוכה עשרים ובקצרה עשר הילך חמש אין ייזיל בדא ה' אמות ואין ייזיל בדא ט"ו. פי' דמפרש האיך מתחייב על הארוכה הא לעולם אינו מתחייב אלא בשיעור עשר אמות דיתירה הארוכה על הקצרה דהוא שיעור השתחוי' הא כיון דהקצרה הי' ג"כ עשר אמות כשיעור השתחוי' א"כ למה חייב על הארוכה וכי בשביל שהי' בו שיעור כדי ב' השתחויות לפיכך חייב בתמי' א"כ כי הי' בארוכה שלשים אמה יהא חייב שתים משום ב' השתחויות בתמי' הא אינו חייב אלא אחת משום שיעור השתחוי' אלא עיקר החיוב היא משום דכשהלך חצי דרך ממה שיש לו לילך הי' לו לפנות אל הקצרה שלא יהי' בו שיעור השתחוי' דלא נשאר אלא ה' אמות והוא הלך ט"ו אמות בארוכה והלך יתירה בארוכה שיעור השתחוי' ואי לא הי' בארוכה לכתחלה אלא ט"ו אמות ובקצרה עשרה הי' פטור לגמרי כיון דבקצרה לבד הי' ג"כ שיעור השתחוי' ואי כשהלך ה' אמות אם הי' נפנה אל הקצרה הי' ה' אמות ועכשיו כשפנה אל הארוכה יש עשר אמות שיעור השתחוי' בזה הי' פטור משום דה' אמות יש לו בלא"ה לילך ולא הוסיף אלא ה' אמות אבל כשבתחלה הי' כ' אמות בארוכה ובקצרה עשרה אז חייב דאז אע"פ שיש בקצרה ג"כ שיעור השתחוי' הכל ביחד מ"מ כשהלך ה' אמות קודם הפרשת דרכים ואם הי' נפנה אל הקצרה לא הי' נשאר אלא ה' אמות הי' פטור משום דמה שהלך קודם הפרשת דרכים בהיתר הלך ואינו מצרף לשיעור השתחוי' וכשפנה לארוכה נשאר לפניו שיעור השתחוי' ור"י מסיק דבעינן שתהא ארוכה יתירה עשר אמות וכדמסיק האיך עבידא דארוכה ל' והקצרה עשר הוא ג"כ כחשבון הזה כשהלך ה' אמות הי' לו לפנות אל הקצרה ולא הי' נשאר אלא ה' אמות שלא יהי' שיעור השתחוי' והוא פנה אל הארוכה דנשאר לפניו שיעור השתחוי'. ותפס דהארוכה הי' ל' אמות ומ"מ הקצרה לא הי' אלא עשרה בס"ה וכשהלך ה' אמות הי' לו לפנות אל הקצרה. והיא הלך בארוכה כ"ה אמה והלך כדי שיעור ב' השתחויות ומ"מ אינו חייב אלא אחת. אבל אם היתה הקצרה כ' אמות וכשהלך י' אמות הי' לו לפנות אל הקצרה ונשאר עוד עשרה אמות כדי השתחוי' אינו חייב אלא א"כ דהקצרה לא הי' כל ההילוך אלא עשר אמות הכל ביחד עם קודם הפרשת דרכים ועם הפרשת דרכים ביחד דאז נמצא דבהקצרה לא הי' כדי שיעור השתחוי':

הלכה ה

מחלפה שיטת ר"א תמן הוא אמר אפילו לא ידע וכא אמר עד שיודע. ומשני תמן הוא אמר והיא טמא עד שידע במה נטמא. ר"ל דיליף מן תיבת והוא ר"ל דהוא לשון ודאי טמא. הכא אשר חטא בה מ"מ. מחלפה שיטתיה דר"י ומשני תמן אשר חטא בה עד שידע במה נתחייב יליף מן תיבת בה דידע במאי. ברם הכא והיא טמא מ"מ. ע"ז מקשה ר"ח ולית כתוב בה בכאן דגבי טומאה נמי כתוב בה וא"כ קשה על תירוצא אליבא דר' יהושע ושפיר ס"ל לר"א דבעינן גבי טומאה עד שידע ומה מקיים ר"א בה דכתיב גבי חטאת. ומשני פרט למתעסק כן גי' הפ"מ ז"ל ומוכח היא:
סליק פירקא בס"ד:

פרק ג

הלכה א

ניחא שאוכל ושלא אוכל שאכלתי ושלא אכלתי מה אנן קיימין אם בידוע שאכל ונשבע שלא אכל שבועת שקר הוא. [והיא כשיטת ר' יותנן בבבלי דף כא ע"א עיי"ש] ואם סבור שאכל ונשבע שלא אכל. ר"ל דסובר אפילו אכל יכול לישבע שלא אכל דסובר דאין זה חשוב שבועה ומותר לישבע וא"י דון דשבועה דסובר למאי נפ"מ אם אכלתי ואם לא אכלתי ותיבת ואם סבור קאי על ונשבע שלא אכל ר"ל דבאכל סובר לישבע שלא אכל. והא ר' בא בר רב יהודא בשם רב בשוגג בקרבנה ומזיד בקרבנה דאינו יודע דין חיוב דשבועה בקרבן נקרא שוגג. אבל סבור הייתי שאין בו שבועה מותר. וס"ל להגמ' דה"ה בשאכל ויצא מלבו שאכל וסובר שלא אכל ונשבע שלא אכל ואח"כ נזכר שאכל ג"כ פטור מטעם זה דהא סובר דמותר לישבע שלא אכל כיון דלדעתו לא אכל באמת ולאו משום האדם בשבועה פרט לאונס הטעם דבבבלי. דהירושלמי לא מביא האי ברייתא דאדם בשבועה. אלא הפטור משום דסובר דמותר לישבע וכן מוכח בסמוך. אלא במזיד בה ובשוגג בקרבנה ולא כן אמר ר"א בשם ר"י בניחותא מזיד בחלב ושוגג בקרבן מתרין ביה ולוקה ומביא קרבן דס"ל כמונבז דשגגת קרבן שמיה שגגה. הגם דלא קי"ל כמונבז אלא כר"ע דפליג עליו הנ"מ בכל התורה כולה אבל בשבועת ביטוי דחידוש הוא דלא אשכחן לאו דמייתי עלה קרבן והכא מייתי לכו"ע שגגת קרבן שמה שגגה. כדאיתא במס' שבת דף ס"ט עיי"ש. וע"כ משכח"ל בשגגת קרבן. ע"ז קאמר לית יכול דמרי ר' לא בשם ר' לעזר כך משיב ר"י לר"ע מצינו דבר שחייבין בזדונו משום שבועת שקר ובהעלמו משום שבועת ביטוי. דר"י פריך לר"ע דהיכי ס"ל דחייב קרבן אלשעבר הא היכן מצינו

כזאת שיהא נתחלף בין מזיד לשוגג בשם אחר דבמזיד קרא שבועת שקר ובשוגג נקרא שבועת בטוי. והיכן מצינו דבר חדש הזה. ואי ס"ד דס"ל האי חידוש אליבא דר"ע דפליג אמונבז וס"ל בעלמא שגגת קרבן לאו שמיה שגגה ומ"מ הכא כיון דחדוש הוא מביא במזיד קרבן משום שגגת קרבן. הגם דבעלמא לא מצינו אליבא דר"ע דמביא קרבן במזיד. והכא מביא. ויתיביניה ר"ע מצינו דבר שחייבין בזדונו משום שבועת שקר ומביא קרבן וכי היכא דמצינו דבר חדש הזה כמו כן אל תתמה גם בזה דמצינו דבר שחייבין בזדונו משום שבועת שקר ובהעלמו משום ביטוי. א"ו דר"ע דפליג על מונבז ס"ל גבי שבועות ביטוי ג"כ דאינו חייב בקרבן על שגגת קרבן. ומשני אלא כי אנן קיימין בבריא לו שאכל ונשבע ונמצא שלא אכל. לזה משני דמיירי בבריא לו שאכל ונשבע ונמצא אח"כ שלא אכל. והירושלמי לא ס"ל האדם בשבועה פרט לאנוס דמיירי בשגגת שבועה כגון שבריא לו שאכל ונשבע ע"ז דאמרינן לבו אונסו כהבבלי דהא בירישלמי מס' נדרים פ"ג גרסינן תני נדרי שגגות מותרין שבועות שגגות אסורין ולא כשיטת הבבלי דף כ"ה ע"ב במס' נדרים דגרסינן כשם שנדרי שגגות מותרין כך שבועות שגגות מותרין. ובתוס' ז"ל במס' שבועות דף כ"ו ד"ה את כתבי דזהו משום האדם בשבועה אבל הירושלמי לא ס"ל כן אלא שגגות שבועות אסור והא דר"כ ור"א טעמא אחרינא. וקמקשה לא באומר אין זה שבועה בתמי' דבברור לו שאכל ונשבע עליו לדעתו באמת לא הוי כאומר אין זה שבועה והוי כאומר מותר. ומשני דבזה לא הוי כאומר מותר תמן באומר אין זה שבועה ר"ל דסבור לומר שמותר לישבע שלא אכל אע"פ שאכל. ברם הכא ביודע בה ששבועה היא ר"ל דיודע דאסור לישבע שאכל בשלא אכל אך הוא טועה וסובר דמותר לישבע שאכל מחמת שסובר שבאמת אכל וכיון דנמצא שלא אכל הרי הוא חייב קרבן שבועה:

כ"ש אכילה פתר לה כר"ע דאמר כ"ש אכילה. הנו"י ז"ל מגיה דצ"ל כר"ש דס"ל כ"ש אכילה ולכאורה נראה שהצדק עמו וכצ"ל:

הלכה ב

שתי' בכלל אכילה וכו'. והא תני המחה את החלב וגמאו כו' הר"ז חייב מה עביד לה אינו לא אוכל לטמא טומאת אוכלין ולא משקה לטמא טומאת משקין. ר' יוסי שמע לה מן הכא שבועה שלא איכל ואכל ושתה חברייא אמרין אינו חייב אלא אחת אמר לון ר' יוסי אמור דבתרא שבועה שלא אוכל ואשתה ואכל ושתה חייב שתים אילו כו' כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וה"פ דר' יוסי האמורא שמע לה מן הכא דשתיה בכלל אכילה דלא כר' יונה אלא מהכא מוכח דשתי' בכלל אכילה מברייתא הזאת דפליג ר' יוסי התנא עם חברייא דחברייא אמרין שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת. שבועה

שלא אוכל ואשתה ואכל ושתה חייב שתים ע"ז פריך להם ר' יוסי התנא על הרישא דס"ל דשבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת מאי שנא מהסיפא דשלא אוכל ואשתה דחייב שתים. דהא מהרישא משמע דשתי' בכלל אכילה ומשום הכי אינו חייב אלא אחת א"כ בסיפא דנשבע על אכילה והדר אשתי' נמי לא יהא חייב אלא אחת דהוי דומה לנשבע שלא אוכל ושלא אוכל דשבועה השני' לא חלה על הראשונה משום דמושבע ועומד היא ע"ז השיבו לו רבנן דה"ט דסיפא אלו מי שהי' לפניו ב' כיכרים ואמר שבועה שלא אוכל כיכר זה. וחזר ואמר שבועה שלא אוכל ככר זה שמא אינו חייב שתים בתמי' בודאי חייב שתים דהא השבועה הראשונה היתה על ככר זה דווקא ועל כן חל השבועה על הככר השני' דהא למה לא אמר על שתיהן בב"א שבועה שלא אוכל ע"כ דבשבועה הראשונה היציא ככר השני' משבועתו. וה"נ כשנשבע שלא יאכל וחזר ונשבע שלא ישתה הרי הוציא השתי' מן השבועה הראשונה וע"כ חייב שתים כל זה היא הברייתא דפליג ר' יוסי עם חכמים הרי מוכח מהברייתא דשתי' בכלל אכילה כל זה מביא ר' יוסי האמורא להוכיח מהברייתא הזאת דשתי' בכלל אכילה כן היא הפי' לגי' הגר"א ז"ל:

ר"ח בשם ר"פ שמע כו' לא בשבועה שלא אוכל ניחא כרבנן דנן [ר"ל רבנן דהכא] מדין שבועה שלא אוכל ברם כרבנן דתמן דאינון מרין שבועה שלא אוכל ושלא אשתה כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

הלכה ג

שבועה שלא אוכל וכרכה בעלי קנים. גי' המל"מ ז"ל בפי"ד מה' מאכלות אסורות שלא אוכל פת ועלי גפנים ועלי קנים וכרכה בעלי גפנים ועלי קנים אינו חייב אלא אחת ומפרש דפטור על הפת משום דלא נגע בגרונ' אלא נימס בתוך מעיו ורבותא קמ"ל לא מיבעיא היכי דלא נשבע על עלי גפנים וקנים פשיטא דפטור על הפת כיון דלאו מידי דאכילה נינהו כדאיתא בפ' בתרא דיומא הו"ל מין בשא"מ וחוצץ. אלא אפילו שנשבע עליהם ואחשיבנהו אכילה סד"א דהוי מב"מ ואינו חוצץ קמ"ל דאפ"ה פטור דמ"מ לא חשוב אוכל לענין חציצה ושפיר חוצץ ואיני חייב על הפת כי אם על עלי קנים וגפנים הנוגעים בגרונו והדר קאמר שאם נשבע על פת וחרצנים וזג כיון דחרצנים וזג לא מתאכלי בעינייהו אלא ע"י תערובות כדאיתא בבבלי דף כ"ג ע"ב. וכיון דנשבע עליהם חשובי אוכל ואינן חוצצין וחייב על כל או"א כן תוכן פירושו של המל"מ ז"ל:

הלכה ד

בדא ר"ש פוטר. פי' דמקשה על המתניתן שבועה שלא אוכל ואכל נבילות כו' חייב ור"ש פוטר על זה פריך בדא ר"ש פוטר ואליבא דרשב"ל פריך והוא ממש כדאיתא בבבלי דף כ"ג ע"ב דר"י מוקי בכולל לפיכך חייב על נו"ט. ור"ש לטעמי' דל"ל איסור כולל. ורשב"ל ס"ל דלפיכך חייב בנו"ט במפרש חצי שיעור או אליבא דר"ע דס"ל דאדם אוסר עצמו בכ"ש. והיינו דמסיק אליבא דרשב"ל בדא ר"ש פוטר. ומשני ר"ש כדעתיה דתנינן תמן כמה יאכל מן הטבל כו' ר"ש אומר כ"ש כו' כו' ופריך ע"ד דר"י למה ר"ש פוטר וע"ז משני ר"ש כדעתיה דל"ל איסור כולל. תני בשם ר"ש תענו את נפשותיכם כו' כדאיתא בבבלי ר"ש אומר האוכל נבילה ביוה"כ פטור מלא תעונה. רבב"מ בעי ע"ד דר"י דאמר בכולל שבועות חלות על האיסורין נתני שבועה שלא אוכל ואכל. היא קושית הבבלי בדף כ"ד מתיב רבא ברי' דרבה יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבעה חטאות ואשם א' טמא שאכל חלב והיא נותר מן המוקדשין ביוה"כ רמ"א אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב. ואם איתא משכח"ל חמש כגון שאמר שבועה שלא אוכל תמרים וחלב מיגו דחייל אתמרים חייל נמי אחלב. וזהו קושית דרבב"מ הכא נתני שבועה שלא אוכל ואכל ושיטת הירושלמי דדווקא בכולל סתמא ס"ל לר"י דחייל בכולל באומר סתם שלא אוכל ולא במפרש תמרים וחלב דכיון דהזכיר מפורש חלב ונבילה ולא מהני מה שכולל עמו דברים המותרים אלא בכולל סתם שנשבע שלא יוכל סתם אז הוי כולל וחייל על איסורין [ולא כשיטת הבבלי דמוקי רישא בסתם ולפיכך לא חל וסיפא במפרש ז"א אלא בסתם חל על איסורין בכולל. ובמפרש לשיטת הירושלמי אינו חל משום דהזכיר בפי' נבילה וטריפה] [ולשיטת רש"י ז"ל גם להמסקנא בבבלי ג"כ כן דבכולל בסתם הוי כולל וחייל וסיפא מיירי בסתם דחייל ורישא מיירי בעפר עי' בדף כ"ד ע"א ברש"י ז"ל ד"ה ה"ג אלא כדרבא. וכבר מובא השיטת רש"י ז"ל והחולקין עמו בהראשונים ז"ל עי' בעה"מ ומלחמות ור"נ זכר כולם לברכה וכולם הסכימו דשיטת הירושלמי דבכולל סתמא חייל עיי"ש] וע"ז משני ר"ז כל ימיו כו' מה אנן קיימין אם באומר שבועה שלא אוכל בשר כל ימות השנה והפסח בתוכן או שלא אוכל עשרת הימים הללו ויוה"כ בתוכן במיחל שבועות על איסורין. פי' דהתם במתניתן דכריתות דיש אוכל אכילה אחת מיירי ביום הכפורים. וא"כ היכי משכח"ל איסור כולל. בשלמא גבי נבילה וטריפה משכח"ל שם. בנשבע שלא יאכל סתם ביום זה. דאי בנשבע שלא יאכל לעולם מלקין אותו בנשבע שלא יאכל ג' ימים. כדאיתא בירושלמי מס' נדרים בפ"ב. וע"כ דצריך לישבע על שלא יאכל לימים מיוחדים. וע"כ ביוה"כ צריך לישבע שלא יאכל עשרת ימים הללו עשרה

לאו דווקא אלא סכום ימים מן עשרת ימים הללו ויוה"כ בתוכן כיון דמיוחד בתוך הימים הללו יוה"כ לא הוי כנשבע סתם שלא יאכל ביום זה. דהא הכא כיון שמפרש ימים הללו הוי כמפרש ימי היתר וימי איסור ולא הוי ככולל סתמא ע"כ לא מצי למיתני במתניתן דכריתות דמיירי ביוה"כ בנשבע שלא יאכל. ע"ז אמר ר' יוסי ומזה את ש"מ דבהי' לפניו ט' זיתים של שחיטה ואחד של נבילה ואמר שבועה שלא אוכל זיתים הללו כיון דמזכיר הללו הרי הוא כמפרש מפורש נבילה ולא חל כלל השבועה. ופריך רבב"ח והא עדיין אינו מתורץ קושית דרבב"מ דהא משכח"ל שבועה שלא אוכל אפילו ביוה"כ ואי דלא משכח"ל כולל סתמא דהא מחויב להזכיר ימים הללו. הלא יש אופן אחר דיכול לישבע כולל סתמא דישבע שלא יאכל משחיטת פלוני והוי כולל סתמא. ומשני דגבי שחיטת פלוני הוי כנשבע על יחוד זיתים הללו שיש בו איסור מיוחד דהא בדבר הטעון שחיטה איכא בי' דבר איסור ג"כ כמו חלב ואפילו בצבי' אית בי' גיד הנשה ואפילו בעופות איכא בו דם. וע"ז פריך ר' חיננא הא משכח"ל אף ביוה"כ בנשבע כולל סתם שלא אוכל מפלוני וחוזר קושית דרבב"מ. וע"ז משני דמתניתן דכריתות אתיא כר"ש דל"ל איסור כולל. וע"ז פריך האיך תני יוה"כ הא ר"ש פוטר באוכל נבילה ביוה"כ. וה"ה דהוי מצי להקשות הא כל הארבע' חטאות דתנינן במתניתן היא ע"י כולל. אך משום דאשכחנן לר"ש מפורש גבי יוה"כ וכמתניתן חשוב נמי יוה"כ לפיכך מקשה מיוה"כ. ומשני אלא שזה בקבוע כו' כדמשני בבבלי. הדא אמרה שאין אבות מלאכות ביום הכפורים. כפי' הפ"מ ז"ל והשתא מסיק הגמ' ע"ד דר"י שבועה שלא אוכל מצה אסור לאכול מצה בלילי פסח כיון דלא פרט שנה זו ופסח בתוכו אלא סתם. שלא אשב בצל כו' לא סוף דבר סתם אלא אפילו פלוני לא סוף דבר כולל אלא אפילו פורט פי' דעד הנה מיירי הגמ' בדר"י כדקאמר ע"ד דר' יוחנן דלא אוכל מצה שלא אשב בצל דחל בכולל. והשתא קאי אליבא דרשב"ל וסתמא דגמ' קאמר בעצמה אליבא דרשב"ל כמו בריש הסוגיא דגרסינן ע"ד דר"י למה ר"ש פוטר ואילו ברשב"ל לא גרסינן ע"ד דרשב"ל בדא ר"ש פוטר וכל הסוגיא כך אזיל בסגנון זה. וכן כאן התחיל ע"ד דר"י שבועה שלא אוכל מצה ובדעת רשב"ל קאמר הגמ' סתמא ולא קאמר ע"ד דרשב"ל. אבל היא דעת דרשב"ל דלא מוקי מתניתן בכולל. לא סוף דבר סתם אלא אפילו פלוני כמו שחיטת פלוני דלעיל ולא סוף דבר כולל אלא אפילו פורט ר"ל לאו דוקא סתם אלא אפילו פורט דבר פלוני דנכלל בתוכו דבר איסור כשחיטת פלוני דלעיל ולאו דוקא כולל אלא אפי' פורט מפורש דבר איסור יכול לישבע וחל השבועה. ולא סוף דבר להבא אלא אפילו לשעבר דהתם לא שייך איסור כולל מ"מ אתיא שפיר מתניתן דחל השבועה על נבילה וטריפה ולא סוף דבר רבנן אלא אפילו ר"ע

ר"ל דלא תוקים מתניתן דווקא כרבנן ולאוקמי' כד"ה ובכולל כדאיתא בבבלי דף כ"ג ע"ב ר"י לא מוקי כרשב"ל משום דמוקי כד"ה דלא דחיק לן לאוקמי' מתניתן כרבנן וכד"ה דווקא אלא ניחא לן לאוקמי' מתניתן לאו לד"ה אלא אפילו לר"ע בלבד אתיא מתניתן וה"ה כרבנן לבד ובמפרש עי' בתוס' ז"ל דף כ"ג ע"ב ד"ה דמוקי ובריטב"א ז"ל. וחל השבועה על האיסורין אליבא דר"ע דמחייב בשבועה אאכילה כמ"ש וחל השבועה על האיסורין. וע"כ אפילו כשפורט על הנבילה מפורש נמי חל השבועה על אכילת כ"ש:

לא סוף דבר נבילות וטריפות אלא אפילו עפר עולה הי' רוצה להודות לו. הפ"מ ז"ל מפרש דתיבת עולה הי' רוצה היא שייך לבתר ה"ה ושם אין לו מובן ובאמת הספרים הישינים גרסינן כאן ובאמת הוא שייך כאן. וה"פ לא סוף דבר נבילות וטריפות אלא אפילו עפר הוא מילתא באנפי' נפשה וקאי על הסיפא קונם אשתי נהנית לי אם אכלתי היום והוא אכל נבילות וטריפות חייב. ע"ז קאמר דבזה לאו דווקא נבילות וטריפות אלא ה"ה עפר משום דהוא רוצה שיהא זה חשוב אכילה דהא מבקש עילה לאסור את אשתו מהנאתו ותלה באכילתו. וזהו דקאמר הגמ' לא סוף דבר נבילות וטריפות אלא אפילו עפר. אשתו אסורה. עילה היה רוצה להודות לו לחזק את דבריו שתאסור בהנאתו. ובבבלי דף כ"ד גרסינן באופן אחר כיון דאכלי' והדר אישתבע חשובי אחשבי' לאכילה עיי"ש. והכא קאמרינן באופן אחר עילה הי' רוצה להודות לו ר"ל לקיים דבריו וכן ההיא דבפ' ז"ב במס' סנהדרין ה"ג גבי נאמן עלי אביך דגרסינן שם אבל אמר מקבל עלי אביך. עילה רצה להודות לו ה"נ ה"פ דמבקש עילה שיודו לו ר"ל לחזק את דבריו והראי' דמקבל עליו דברי אביך. וה"נ רוצה לאסור את אשתו מהנאתו ותלה באכילה אם אכלתי היום וכונתו עילה כל דהו אכילה ואפילו לאכילת עפר וזהו עילה לחזק את דבריו שרוצה לאסור את אשתו ולאו דהוא אוסר עלי' אכילה דנימא דלא אסר עפר דלאו בר אכילה היא אלא דאוסר הנאת אשתו ותלה בעילה כל דהו באכילה וכיון דאכילה אינו אלא עילה רק לחזק את דבריו ע"כ אפילו עפר:

הלכה ה

ר"ב בשם שמואל שבועה שנתן פלוני לפלוני מנה. ונמצא שלא נתן מאחר שאין בידו לבא אין בידו לשעבר התיב ר' יוסי הרי תפלין האיך הוי שבועה על שלא הנחתי תפלין הא אין יכול לשבע שלא יניח [וכזה מקשה בבבלי דף כ"ה ע"ב] ומשני תפלין ממקום אחר בא להרע או להיטב מה הטבה רשות כו' יצא דבר של איסור בדבר של מצוה כן הגי' במס' נדרים בירושלמי פ"ב ה"ב ר"ל דווקא דבר שאין ברשותו ואין בידו בפועל הוי דבר שאין בידו להבא כגון שיתן פלוני לפלוני חשוב דבר שאין בידי משא"כ שלא

להניח תפלין הוי שפיר בידו דהא בידו היא שלא להניח תפלין אך ממקום אחר אינו יכול לישבע עלי' מגזה"כ אבל לא משום שאין בידו:

פרק ד

הלכה ג

כיני מתניתא כפר אחד והודה אחד הכופר חייב. פי' דבהאי בבא לא נקט הראשון חייב אלא הכופר חייב לגלות לן דהא דנקט כפר אחד בראשון לאו דווקא אלא ה"ה הודה אחד בראשון והשני כפר ג"כ חייב ואין נ"מ בזה בין ראשון לשני דווקא ברישא כשכפרו זאח"ז נפ"מ בין ראשון לשני אבל באחד כופר ואחד הודה אין שום נפ"מ בזה אלא לעולם הכופר חייב והמודה פטור וקמ"ל טובא בזה דמשום די"ל דכיון שהודה אחד תחלה ע"כ פטור השני בכפירתו דהוי דבר הגל"מ דהא רוב העולם אין נשבעין ומשלמין בדאיכא ע"א כדפרש"י ז"ל במס' שבועות דף ל"ב ע"א דלפיכך משביע עד אחד פטור משום דלא הוי גל"מ כדפי' רש"י ז"ל דאילו הי' מעיד הי' מחייבו שבועה ורוב ב"א אין נשבעין לשקר ומשלמין עכ"ל ז"ל ולפ"ז הי' הא"מ כיון דהודה אתד תחלה וכבר מחויב שבועה ורוב העולם אין נשבעין לשקר בלא"ה ישלם א"כ הכפירה של השני לא הוי אלא גל"מ דדילמא ישבע לשקר ע"כ קמ"ל דמ"מ חייב כיון דע"י עדותו הי' סהדותא דתרי סהדי. וזהו הכונה כיני מתניתא דדווקא נקט האי בבא בלשון הזה הכופר חייב. ולא הראשון חייב אלא הכופר חייב. ובזה מובן הרמב"ם ז"ל בה"ש פ"י הי"ד הודה אחד וכפר אחד הכופר חייב בין שכפר בתחלה בין שכפר בסוף והכס"מ ז"ל כתב דפשוט הוא. ולפי דברינו טובא קמ"ל בזה. ושונה הרמב"ם מלשון המשנה ונקט הודה אחד וכפר אחד והודה אחד תחלה. והגמ' דמקשה השתא כפרו בזאח"ז כפר אחד והודה אחד מבעיא משום דהגמ' מדייק מדנקט כפר אחד תחלה ואח"כ הודה השני בזה פשיטא דהראשון חייב:

אר"י מתניתא והיא שיחזור בו פי' דר"י מפרש כיון דנקט המשנה בלשון שכפר הראשון תחלה א"כ ל"ל שצריך להודות הא אפילו כפר חייב הראשון. וע"כ דקמ"ל פטור דשני בשחזר והודה דיכול לחזור בתכ"ד כאוקימתא בבבלי שם. ומפרש ר' יוסי והיא דצריך שיחזור ולהודות הא לא"ה חייב הגם שכבר כפר הראשון והוי כפרו זאח"ז. שני בתכ"ד דהראשון ר"ל דכפירות השני בתכ"ד דהראשון בזה הזמן שיכול עוד הראשון לחזור ומקבלין אותו ולפ"ז נעשה שני ראשון והי' חייב לפיכך צריך לחזור ולהודות. ומזה הירושלמי מוכח בפירוש כהרב ר' יעקב דאורלאניש ז"ל בתוס' ז"ל דף ל"ב ע"ב ד"ה

אבל דלפיכך חייב השני בשכפר תכ"ד משום דיכול הראשון לחזור ולהודות עיי"ש וע"כ קמ"ל דיכול לחזור בתכ"ד ופטור השני:

הלכה ו

לית הדא פליגא על רשב"ל דאמר אין ממון אצל מכות. עי' במפרשים ז"ל הפ"מ ז"ל והגליון ז"ל ונו"י מיגעים לפרש הסוגיא הזאת ולפענ"ד נראה בע"ה דה"פ דהיא ממש הסוגיא דר"פ אלו נערות דמקשינן בבבלי וירושלמי הא דגרסינן במשנה ראשונה אלו נערות שיש להן קנס וקחשיב שם הבא על אחותו. ובמשנה ב' גרסינן אלו נערות שאין להן קנס וקחשיב שם הבא על בתו מפני שהוא מתחייב בנפשו ומקשה על המשנה הראשונה הא בהני דקחשיב במשנה הראשונה הרי חייבין מלקות וקי"ל דאינו לוקה ומשלם. ובירושלמי משני ר"ז דמיירי בלא התראה [כמו בבבלי שם] ורשב"ל ס"ל דאפילו בלא התראה נמי פטור מתשלומין משום דהוי חייבי מלקות שוגגין ופטורין ופריך בירושלמי שם מהאי משנה ראשונה דפ' אלו נערות מה עביד לה רשב"ל ומשני דפתר לה להמתניתן כר"מ דס"ל לוקה ומשלם עיי"ש. והנה בהא דמצינו דס"ל לר"מ לוקה ומשלם. היא בעדים זוממין כדגרסינן מעידין אנו באיש פלוני שחייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין לוקין ומשלמין שלא השם המביאו לידי מלקות מביאו לידי תשלומין. וכפירש"י ז"ל דמלקות מלא תענה והתשלומין משום כאשר זמם. ומבואר אצלינו בתוס' הרי"ד במס' כתובות שם ד"ה והתני בכונת רש"י ז"ל דהחיוב תשלומין היא משום ההפסד. דגזה"כ דמשלם בעד ההפסד שרצו לעשות לחבירו ולא דהוי משום העבירה שעברו הל"ת דלא תענה אלא משום ההפסד ממון והגם דעדיין לא הי' ההפסד אלא זממו להפסיד ואילולי גזה"כ הי' פטורין לשלם בעד ההפסד אך גזה"כ היא דמשלמין בעד ההפסד. ועכ"פ הגזה"כ הוא דהתשלומין היא משום ההפסד של חבירו ולא משום העבירה שעברו הל"ת דלא תענה. וע"כ ס"ל לר"מ דלוקין ומשלמין שלא השם המביא לידי מכות מביא לידי תשלומין דחיוב המלקות היא משום הל"ת דל"ת. וחיוב התשלומין היא משום הפסד דחבירו. ובמה נתמלא ההפסד ש"ז במלקות של זה. אבל אם הי' חיוב התשלומין משום עבירה שעברו הל"ת דל"ת הי' פטורין משום דכבר לקו על העבירה הזה ואין לוקין ומשלמין משם אחד. כ"ז מבואר בתוס' הרי"ד בר"פ אלו נערות בארוכה לשיטת רש"י ז"ל וכן מוכח ברמב"ן ז"ל במס' ב"מ עיי"ש. ומוכרח היא דכל עיקר דס"ל לר"מ לוקה ומשלם היא משום דהוי מב' שמות זה משום עבירה וזה משום הפסד דחבירו. ועוד מבואר אצלינו ברידב"ז בפ' א"נ ה"ז ובתוס' הרי"ד בה"א שם דהקנס של אונס ופתוי נחלקו בזה בבלי וירושלמי דלשיטת הבבלי הקנס היא אף על פי שכבר

שילם בופ"ג מ"מ מחויב קנס לא משום עבירה של הביאת זנות אלא משום דאנס ופיתה בתו של פלוני שלא ברצונו ובע"כ אנסת ופיתית את בתי. וע"כ ביתומה מפותה פטור שלא עשה כלום אלא מרצונה. אבל שיטת הירושלמי דאפילו יתומה מפותה חייב ג"כ קנס הגם דמחלה לו אבל אינה יכולה למחול כמו גבי אכילת תרומה דאם רצה הכהן למחול אינו יכול ועי' בתוס' ז"ל ר"פ א"נ ד"ה ואשת. דבזה נחלקו הבבלי והירושלמי והיא משום דהקנס היא משום ביאת עבירה דזנות כמו שמחייב רחמנא על ביאת א"א חנק ועל נערה המאורסה סקילה ועל שפ"ח אשם וכמו כן על ביאת זנות דפנוי' משלם קנס ועי' ברידב"ז ובתוס' הרי"ד שם ותמצא כל היסודות הללו. ועפ"ז מובן היטב סוגיא דידן דהנה לשון הזה מ"מ מפסידו ממון מצינו לשון הזה בירושלמי במס' תרומות פ"ז ובפ' א"נ ה"א גבי לוקה ומשלם מסיק הגמ' לשון זה מ"מ מפסידו ממון עיי"ש. וה"פ שם דאפילו דלקי במה נתמלא הפסידו של זה דהא מ"מ מפסידו ממון. וה"נ ה"פ דמנה במשנה ה"ה גרסינן משביע אני עליכם שתבאי ותעידוני שאנס פלוני את בתי חייבין ובמשנה ה"ו גרסינן שאנס פלוני את בתו ופרש"י ז"ל בשם י"מ דהיא שהאב בא על בתי לפיכך פטורין משום דקם לי' בדרבי מיניה דחייב מיתה ולפ"ז הוי ב' משניות הללו כהנך ב' משניות דר"פ א"נ דבמשנה הראשונה קחשיב כל הנערות שיש להן קנס וקחשיב שם כל העריות שחייב עליהן מלקות אלו יש להם קנס. ובמשנה הב' קחשיב נערות שאין להם קנס היא הבא על בתו משום שמתחייב בנפשו. ופריך הגמ' בבבלי ובירושלמי למה אינו פטור אלא בבתו ולמה לא פטור גבי אחותו דלוקה וקי"ל דאינו לוקה ומשלם. ומשני ר"י דמיירי בשוגג בלא התריי' ורשב"ל ס"ל דחייבי מלקות שוגגין פטורין וקפריך הגמ' בירושלמי ע"ד דרשב"ל דס"ל אין ממון אצל מכות. קשה מתניתן ומשני דפתר לה מתניתן דאתיא כר"מ עיי"ש וה"נ ה"פ דההיא סוגייא ממש דר"פ א"נ ופ"ז דתרומות דמקשה דבמשנה ראשונ' יש לה קנס זולת בבא על בתו במשנה אחרונה משמע אבל חוץ מבתו יש לה קנס הא אינו לוקה ומשלם ע"ז פריך לית הדא פליגי על רשב"ל דס"ל אין ממון אצל מכות ומשני פתר לה כר"מ דאמר לוקה ומשלם והיא ממש הסוגיא דפ' א"נ ותרומות הנ"ל אות באות. וקפריך הגמ' מה מועיל לן דאוקמי' כר"מ הא טעמא דר"מ היא משום דאין השם המביאו לידי מכות מביאו לידי תשלומין דהתשלומין הוא משום הפסד ממון והמלקות היא משום העבירה דל"ת וע"כ לא נתמלא הפסידו ש"ז במלקות ש"ז דמכל מקום מפסידו ממון כלישנא דהש"ס שם הנ"ל. אבל הכא בקנס דהקנס הוא משום עבירה של ביאת זנות דפנוי'. לשיטת הירושלמי א"כ כשהביאה היתה של אחותו ונלקה ע"ז מה לי איסורא רבה מה לי איסורא זוטא הא כיון שנלקה על העבירה למה

ישלם עוד הא מכל מקום אין מפסידו ממון וכיון דלא שייך הפסד ממן אלא עבירה למה ישלם הא נלקה על העבירה. ובכאן לא שייך האי מכל מקום מפסידו ממון כנ"ל דהא מכל מקום אין מפסידו ממון ומשני מכיון דהלה הוי בעי מיתן לי' ולא יהיב לי' כמו שהפסידו ממון פי' כיון דאילו לא הי' אחותו אלא נערה בעלמא ולא נלקה הוי בעי מיתן לי' ועכשיו בשביל שנלקה לא יתן לו הוי כמו שהפסידו ממון ונחשב קנס דביאת פנוי' כהפסד ממון וע"כ כשלקה עבור האיסור דאחותו לא נפטר בזה מהפסד ממון של זה:

הלכה ז

למה משום שאינו יודע בהן או משום שאין מתכוין להם. פי' משום דבמתניתן קתני עמד בבהכ"נ ואמר משביע אני עליכם אם יודעין אתם לי עדות ויש בזה ב' ענינים אחד משום דבבהכ"נ סתם אינו מתכוין להם. ב' דאמר בלשון אם אתם יודעין לי עדות משמע בזה דאינו יודע בעצמו אם יודעין לו עדות מדלא קתני כמו בהנך משניות דלעיל משביע אני עליכם שתבואו ותעידוני. ע"ז שאל איזה טעם הוא העיקר או דהעיקר היא משום דבבהכ"נ סתם אינו מתכוין להם או דהעיקר היא משום דאמר בלשון אם אתם יודעין לי עדות ע"ז פשיט מה נפק מביניהון משכן שנים שנים ר"ל דמשך אותם שנים שנים ולא בבהכנ"ס אלא דראה שנים שנים הולכים זאח"ז ואמר לכל שנים שנים בלשון הזה משביע אני עליכם אם יודעין אתם עדות א"ת משום שאינו יודע בהם יודע בהם בתמי' ולמה נקט בהכנ"ס הו"ל למינקט הדין הזה בכל שנים שנים הוי ע"כ לית טעמא אלא משום שאינו מתכוין להם דלא אמר ביחוד לכל שנים שנים אלא אמר לכולם בלשון רבים ואינו מתכוין להם וכיון דאמר לכל הרבים אינו יכול למימר שתבואו ותעידוני דהא כל הרבים אינן יודעין ע"כ בע"כ נקט לשון הזה. ודע דלשון הזה מה נפיק מביניהון א"ת משום הוי לית טעמא דלא איתא בירושלמי ד' פעמים למיפשט האיבעיא בסגנון זה מה נפיק מביניהון ובריד"ז סוף פ"ג דמס' ברכות נרשמו כל הד' מקומות וכאן מקום החמישי:

הלכה ט

מתניתא צריכין למה דמר ר"א ומה דמר ר"ל צריכה למתניתן אילו תנינן ולא תנא ר"א הוינן אמרין ישמעו מפי התובע ולא נשבעו לנתבע חייבין הוי צורכה למה דמר ר"ל פי' דבמתניתן ממעטינן שבועה דנתבע כדמתחיל או שאמר הנתבע משביע אני ומסיים עד שישמעו מפי התובע דבעינן השמיעה מפי התובע וע"כ הא"מ אם שמעו מפי התובע ואח"כ לא נשבעו לנתבע חייבין. והעיקך הפסול היא מה שנשבעו לנתבע אבל אם לא נשבעו לנתבע אע"ג דלא נשבעו להתובע אלא בינם לבין עצמם או לפני אחר אי שליח התובע אלא כיון ששמעו מהתובע סגי וחייב ע"כ צריכה להה"א דר"א דדריש אליגונ"ע

שצריך לישבע לפני התובע דעיקר נשיאת העון הוא השבועה וצריך השבועה להיות לפני התובע ואילו תני ר"ל ולא תנינן במתניתן הוינן אמרין ישמעו מפי הנתבע ונשבעו לתובע חייבין ותיבת לא מיותר פי' דלר"א הוא"מ דהעיקר צריך להיות השבועה לפני התובע ושלא בפני התובע לא מהני אבל השמיעה הא"מ דיכול להיות לפני הנתבע ע"כ צריך מתניתן ולר"א לאשמועינן דבעינן תרווייהו לפני התובע ממתניתן שמעינן דהשמיעה צריך להיות לפני התובע ומדר"א שמעינן דהשבועה צריך להיות לפני התובע:

פרק ה

הלכה א

שנים שהפקידו כאחד ובא אחד ליטול את שלו אין שומעין לו כו'. עי' בריטב"א ז"ל במס' שבועות דמאריך בהאי סוגיא בשם הראשונים ז"ל והאי אין שומעין מפרש בחיריק אין שומעין לו ר"ל אם שומעין לו. עיי"ש דף ל"ח:

בן עזי אומר ג' אבידות הן היודע בה ולא במוצאיה במוצאיה ולא בה. לא בה ולא במוצאיה כן הגי' בת"כ [וכן הוא במס' ב"ק דף ק"ה ע"ב ואח"כ קאמר הגמ' שם דגרסינן בה ובמוצאיה. וה"נ דכותי' מתחלה גרסינן לא בה ולא במוצאיה. ואח"כ קאמר דגרסינן בה ובמוצאיה] וע"ז קאמר ר"ת בשם ר' ירמי' כולהן לפטור כיון דקתני לא בה ולא במוצאיה ע"כ דהוי לפטור וכמו כן כל הג' אבידות. וה"ק דבה ולא במוצאיה במוצאיה ולא בה לא בה ולא במוצאיה ינקט לא בה ולא במוצאיה לאורי דכולהן לפטור. ע"ז קאמר ר"י ב"א בשם ר' יוסי לית כאן ר"ל לית כאן לפטור ר' יוסי בעי [נראה דהיא ר"ת ר"י והמדפיס הדפיס ר' יוסי דהא ר' יעקב בר אחא קאמר בשם ר' יוסי לית כאן] ויהא כאן הפטור ד"ל למה אמרית לית כאן לפטור אימא אית כאן לפטור. ע"ז משני ר' מנא דלפיכך לית כאן לפטור משום דלית כאן מג' אבידות מיודע בה ולא במוצאיה במוצאיה ולא בה לא בה ולא במוצאיה כד"ס ותפס לישנא דלעיל אלא בה ובמוצאי' אנן קיימין ר"ל דאנן לעצמינו קיימין וקבלה בידינו דלית כאן לא בה ולא במוצאיה דבה ובמוצאיה אנן קיימין אלא שמכחיש ר"ל דבזה שייך הכחשה ומסיק האיך הוי סדר הנך ג' אבידות בה ובמוצאיה. במוצאי' ולא בה בה ולא במוצאיה ומסיק הגמ' ביני מתניתא בה ובמוצאיה. ר"ל לאו דלר"מ לחוד קבלה בידו לקיים הברייתא כן אלא כן הוא באמת מוגה המתניתא לכ"ע דמגיהים המתניתא בה ובמוצאיה והתם לא שייך לפטור כיון דידע בה ובמוצאיה ע"כ לית כאן כולן לפטור. ובבבלי במס' ב"ק דף ק"ה ע"ב דמגי' ג"כ

הברייתא בה ובמוצאיה מסיק שם דלמ"ד לפטור הוא משום דאיירי בע"א עיי"ש אבל בירושלמי מסקינן דכיון דמגיה הברייתא בה ובמוצאיה ע"כ דלית כאן לפטור:

הלכה ב

ר"י קפודקיא בעי השביע עליו חמשה פעמים בב"ד כצ"ל וטעות הדפיס דמוכח היא. כלום הוא חייב על כולם אלא אחת כיון דילפינן מושבע מפי אחרים בשה"פ משה"ע א"כ כמו בשה"ע אינו חייב בב"ד אלא אחת כן נמי בשה"פ. ע"ז אמר ר' יוסי ולא מתניתא היא אר"ש מה טעם מפני שאין יכולין לחזור ולהודות. וכאן הואיל ויכולין לחזור ולהודות חייב על כל או"א כן הגי' בפ' שבועות העדות ושייך הגי' דשם לכאן ונשתרבב מכאן לשם ומשם לכאן. ומצאתי בנו"י ז"ל שכתב ג"כ כן וכן האמת:

ר' ירמי' בעי השביע עליו חמשה פעמים כו' מאחר דר"מ כו'. זה שייך לשבה"ע לעיל בפ' שבועות העדות ושם מבואר יפה בע"ה והגי' בכאן מתוקנת יותר:

הלכה ד

אר"י דברי ר"ש נמצא שאין בידו חטים פטור על השאר א"ר בא אף ר"י מודה בה פי' דאימתי פליג ת"ק עם ר"ש וס"ל דחייב על כל או"א הנ"מ בשהיה בידו חטים. נמצא דנשבע על שקר א"כ מהכ"ת נימא דהשבועה הי' על חיטין יותר מן השעורין אבל אם אין חיטים בידו וקושטא קא משתבע פשיטא דהשבועה קאי על חיטים. והא דקאמר לדברי ר"ש היא משום הא דלקמן ה"ה גבי אנסת ופתיתה את בתי דר"ש פוטר שאינו משלם קנס ע"פ עצמו והגם דאיכא בופ"ג מ"מ פטור כדאיתא לקמן בה"ה דלר"ש כשתבעו ג' דברים ופטור על השבועה בדבר אחד פטור על הכל דאמרינן על דבר זה נשבע. נמצא שאין בידו חיטים כו' כו' כדפי' הפ"מ ז"ל. חברייא אמרי לא חלה כו' מתניתא מסייעה לר"ז [כן הגי' הק"ע ז"ל בפ"ד במס' נזיר ה"ג] הא אם לא אמרה להיות כמותה וכיוצא בה הראשונה מותרת והשני' אסורה מה אם תמן שאין שם עיקר שבועה ר"ל דהא ע"י הפרה נתבטל הנזירות של ראשונה את מר חלה אעפ"כ חלה של שניה כאן שיש כאן עיקר שבועה דהא קושטא קמשתבע על החיטים לא כ"ש שתחול ע"כ מסייע לר"ז:

פשיטא דא מילתא לא הפר לה בעלה של ראשונה ועברה. כן הגי' במס' נזיר פ"ד ה"ג על נדרה לוקה שני' מהו פי' דבמתניתן תנן האשה שנדרה בנזיר והיתה שותה ביין כו' הר"ז סופגת את הארבעים [אע"פ שהפר לה אח"כ מ"מ כיון דבעידנא דקעברה לא היפר לה ובעל מיגז גייז לפיכך לוקה וקמ"ל דבעל מיגז גייז כן מפרש הש"ס בבבלי דף כ"ב עיי"ש] היפר לה בעלה והיא לא ידעה שהיפר לה ושתה ביין אינה סופגת את הארבעי' ר"י אומר אם אינה סופגת את הארבעי' תספוג מכת מרדות. ע"ז שאל על ההיא ברייתא דר"ש

[דבתוס' ז"ל דף כ"ב כתבו דר"ש לא פליג את"ק אלא מפרש דבריו עיי"ש]. האשה שנדרה בנזיר ושמעה חבירתה ואמרה ואני ושמע בעל הראשונה והיפר לה הראשונה מותרת והשני' אסורה. ר"ש אומר אם אמרה לא נתכונתי אלא להיות כמותה וכיוצא בה אף השני' מותרת. וכדמסיק הא אם לא אמרה להיות כמותה הראשונ' מותרת והשני' אסורה ע"ז שאל פשיטא דא מילתא לא הפר לה בעלה של ראשונה ועברה על נדרה קודם הפרה אע"פ שהיפר לה אח"כ לוקה כההיא בבא דרישא במתניתן. שני' מהו פי' הא דקתני בברייתא דהשני' אסורה אם הוי איסור ל"ת גמורה דלוקה כמו האשה הראשונה קודם הפרה כיון דמיגז גייז כדאיתא בבבלי עיי"ש. וה"נ האשה השני' דכיון דמיגז גייז ולא מיעקר מעיקרא ע"כ נדרה של השני קיים אפילו לאחר הפרה של הראשונה ולוקה נמי. או דילמא דאסורה בעלמא אבל לא מלקות דלא מימשך נדרה אחר הראשונה למלקות ונתבטל מאליו. ע"ז אמר ר' יוסי מאחר שזו לוקה זו לוקה פי' כיון דהראשונה לוקה ש"מ דמיגז גייז ע"כ גם השניה לוקה דנדרה לא מישרי כלל בהפרה של הראשונה. ע"ז אמר ר' יודן ותניי ב"ד היא ותעשה שניה כאומרת הריני נזירה שלשים יום ר"ש כדעתי' דאמר במגבה הדבר תלוי. ובמס' נזיר לא גרסינן הא דר' יודן והא דר"ש במגבה הדבר תלוי. וה"ג שם ותיעשה שניה כאומרת הריני נזירה לאחר עשרים יום. והש"ק ז"ל כתב דהכינה עד לאחר עשרים יום. והנ"י ז"ל מגי' עשרים יום ר"ש כדעתי' ר"ש פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבין ע"כ. ונראה לפענ"ד דב' הגירסות איתניהו ותרווייהו איתניהו והכא לא מסיק הא דר"ש פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבין משום דסמך על התם. והתם לא מסיק הא דר"ש כדעתיה דבמגבה הדבר תלוי משום דסמך אדהכא כדרך הש"ס הזה. וה"פ דבברייתא גרסינן ר"ש אומר אם אמרה לא נתכונתי אלא להיות כמותה שתיהן מותרות הא לא אמרה להיות כמותה אסורה והא דאסורה בשלא אמרה נתכונתי הפירוש היא שלא נתכונה כלל אלא אמרה תיבת ואני סתם בלא כונה. ובאמת לא הוי הנזירות אלא יד לנזירות בתיבת ואני כדאיתא בר"פ כל כינוי נזירות וגרסינן שם בר"פ כל כינוי נזירות בירושלמי מה אנן קיימין אם במתכוין ליזור אפילו שאמר שאזכיר פת אהא נזיר נזיר אם בשאינו מתכוין ליזור אע"ג שהוציא נזירות מפיו לא יהא נזיר כך אם הי' קורא בתורה והזכיר נזיר נזיר אלא כי אנן קיימין באמר אחד מכל הלשונות הללו נזרתי אם תופש אחד מהן נזירות תחול עליו נזירות ואם לאו לא תחול עליו נזירות. ופי' הק"ע ז"ל באומר אחד מכל הלשונות הללו על תנאי אם יש בלשון הזה לשון נזירות הריני נזיר ואם לאו אינו נזיר וקמ"ל מתניתן דיש בהם לשון נזירות עיי"ש ושם קאי על כינוין ועל ידות עיי"ש והרי שתלה בלשון ואני את נזירותו על תניי ב"ד אם יפסקו שהוא נזיר יהי' נזיר וא"כ לפ"ז

כשחייבוהו ב"ד בנזירות הוי על ידם נזיר פשוט דסתם נזירות שלשים יום דמאי נפ"מ בשביל מה שחייבוהו כיון דפסקו דין דחייב בנזירות ממילא הוי נזיר כחיובי נזירות בעלמא ל' יום והיא סמך לכתחלה שהנזירות יהא על פי ב"ד. והנה במס' כתובות ר"פ ד' דנחלקו ת"ק ור"ש בעמדה בדין עד שלא מת האב ס"ל לת"ק דהוי מלוה ואינו קנס. ור"ש אומר אם לא הספיק לגבות עד שמת האב. ואיתא שם בירושלמי דת"ק ס"ל בעמידת ב"ד הדבר תלוי ור"ש סבירא ליה במגבה הדבר תלוי ומסיק שם דר"ש עביד לי' כמעשה ב"ד ורבנן עבדין לה כמלוה עכ"ל הירושלמי ומסיק שם דלרבנן שביעית משמטת ולר"ש אין שביעית משמטת ר"ל דר"ש עביד ליה כפסק ב"ד והוי עדיין קנס אך דהב"ד פסקו הדין דקנס. ורבנן ס"ל כיון דקנס אין בו חיוב אלא משעת עמידת ב"ד כדאיתא בירושלמי שם קנס אימתי מתחייב בסוף ר"ל ע"י עמידת ב"ד א"כ הוי החיוב ע"י ב"ד וכשנתחייב בב"ד הוי כחוב דעלמא ונעשה מלוה הגם דעיקרו קנס מ"מ כיון דב"ד חייבוהו לשלם אין נפ"מ בשביל מה חייבוהו ונעשה כעת כמלוה בעלמא וכיון שיצא חיובו ע"י ב"ד אין שום נפ"מ ממה יצא החיוב כמו שאין נפ"מ אם נתחייב מתביעת חיטים או שעורין ור"ש עביד ליה כמעשה ב"ד ר"ל פסק דין כדאיתא בירושלמי מס' מ"ק פ' ה' דהב"ד פסקו הדין של קנס והוי פס"ד על הקנס. אבל אין נעשה החיוב של מלוה ע"י ב"ד. אלא קנס בפס"ד ולפיכך לרבנן משמט דהוי מלוה ומלוה משמט. ולר"ש הוי קנס אפילו כשעמד בדין וקנס אינו משמט משום דכתיב כל בעל משה ידו דהוא הלואה כדאיתא בשנו"א ז"ל בפ"י דמס' שבועות וברידב"ז בפ"י דשבועות שם ע"כ פריך ר"י דמאי מיבעיא לן אם נתבטל ממילא ע"י הפרה של הראשונה הא כיון דלא נעשה נזיר אלא ע"י תנאי ב"ד א"כ כשחייבו ב"ד נזירות הוי ככל חייבי נזירות שלשים יום הגם דעיקרו משום ואני דתלה עצמה בחבירתה מ"מ כיון דב"ד חייבוה בנזירות הרי היא כחייבי נזירות בעלמא ואין שום נפ"מ ממה יצא החיוב וכמו בקנס דהב"ד פסקו דין ע"פ דו"ח דהעדים. דאנס פלוני בת פלוני ויצא הפס"ד שחייב לשלם ולא פסקו קודם שמיטה דהוא חייב קנס דאינו נוגע השתא לדין שמיטה אלא פסקו סתם שחייב לשלם וכשהגיע השמיטה אמרינן אנן הא כבר פסקו ב"ד דחייב וע"כ הוי כמלוה בעלמא ואינו משמט. וכמו כן הכא דהב"ד פסקו דאני הוי נזיר סתמא דהא קודם והפרה פשיטא דהוי נזיר ואינו נוגע השתא הא דתלוי' בחבירתה וכשהגיע ההפרה אמרינן אנן הא הוי נזירה ע"י ב"ד וב"ד חייבוה בנזירות סתמא ולא פסקו ב"ד דין דנזירות תלוי' דהא לא נגע אז לענין תנוי' כמו בדלא נגע אז לדין שמיטה ע"כ אין נפ"מ ממה יצא החיוב והוי מלוה בעלמא ה"נ הוי נזירה בעלמא ומשני ר"ש כדעתי' דבמגבה הדבר תלוי דס"ל דהב"ד אינו אלא פסק דין על עיקר החיוב

ולעולם הוי קנס ולעולם הוי נזירה תלוי' דלא נשתנה ע"י ב"ד ע"כ לא הוי כנזיר דעלמא ע"י ב"ד שחייבוהו לנהוג נזירות. ופריך ותיעשה שניה כאומרת ר"ל אומרת בפירוש ר"ל אומרת בפי' הריני נזירה כ' יום ר"ל עד הפרה קמייתא דהא תלה א"ע בה וקי"ל דבמקבל נזירות על יום אחד הוי נזיר שלשים יום ומשני ר"ש לטעמי' דר"ש פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבין פי' דאיתא בירושלמי נזיר פ"ב ה"ג לר"ש כאומר נזיר שלא כדין התורה כגון שאשתה יין או אך על יום אחד לא הוי נזיר כלל שלא התנדב כדרך המתנדבין. ע"כ ל"ל דהוי כאומרת בפירוש הריני נזירה כ' יום דתתחייב כל שלשים דלר"ש לא הוי נזיר כלל. ע"כ דהוי נזירות סתמא דתלה א"ע בחבירתה ושפיר איבעיא לן אם נתבטל מאליו בהפרה של ראשונה משום דלא עדיפה מהראשונה ואין בכלל לשון הזה לשון נזירות דהא לא קיבלה הנזירות אלא כראשונה וכאן צריך להיות יותר מן הראשונה וזה אי איפשר וע"כ אינה נזירה כלל מתחילה עי' בתוס' ז"ל דף כ"ב ד"ה תא אלא מדרבנן. או דילמא דלא תלי בזה בראשונה דהא באמת ראשונה נמי נזירה לשלשים יום אלא דנתבטל ממקום אחר ע"י הפרה ממילא דבדידה דלא הוי הפרה הוי נזירה גמורה מדאורייתא:

הלכה ה

ר"ז ר' יוסי בשם ר' יוחנן דברי ר"ש עיקר תביעה קנס. ר"ל דתבעו באמת ג' דברים קנס ובופ"ג אך העיקר התביעה הוא קנס ושבועתו היא על הקנס דהיא עיקר תביעתו. ומזה קאמר ר' יוחנן לעיל בה"ד דברי ר"ש נמצא שאין בידו חטים פטור כיון דאומר לו יש לך בידי חיטין ושעורין וכוסמין וא"ל שבועה שאין לך בידי כלום פטור כשאין לו חיטין משום דעיקר תביעתו היא על חיטים ושבועתו קאי על חיטים וקושטא קמשתבע. ה"נ עיקר תביעתו היא על קנס והכל הולך אחר העיקר. וע"כ אע"פ שתובע גם בופ"ג אבל כיון דעיקר השביעה היא על קנס הכל הולך אחר העיקר. וכיון שפטור על הקנס פטור נמי על בופ"ג והוי ממש כההיא דר' יוחנן לעיל בפ"ד לדברי ר"ש עיי"ש ור' אילא מפרש דברי ר"ש בתובעו קנס וביפ"ג. דברי חכמים בופ"ג וקנס כדאיתא בבבלי דרבנן ס"ל דלא שביק אינש מידי דמודי וחייב עלי' עיי"ש. והנפ"מ בין ר"י לר' אילא הוא דלר"י תובעו הכל קנס ובופ"ג ואך הקנס היא עיקר תביעתו אבל תובע לו הכל. ולר' אילא הוא דלר"ש תובע אותו אך הקנס לחוד אך הבופ"ג נכלל ממילא בתביעתו ורבנן ס"ל דבופ"ג היא תביעה בפני עצמה והקנס נכלל ממילא רבנן אמרי דברי ר"ש בתבעו דבר אחד. דברי חכמים בתבעו ג' דברים כדאיתא בבבלי וכן הוא גם הגי' הכא כמו בבבלי וכן היא הגי' בסמוך מפורש. וכן כתב הפו"מ ז"ל פי' דהיא כעין דאיתא בבבלי דלר"ש אינו תובע אלא קנס לחוד ובופ"ג אינו תובע כלל כדכתב הריטב"א ז"ל דלא בעי למיתבע תביעה גדולה

בחד זימנא שלא יכבד על הנתבע ויקפוץ לכפור. וחכמים ס"ל דתיבע אף בופ"ג. וכן אתא רבין אמר ר"י בבבלי עיי"ש. ע"ז שאל ר"ז מר' יוסי בפירוש שמעת מר' יוחנן או ממילתיה ר"ל אם שמעת בפירוש דר' יוחנן ס"ל דתובע אליבא דר"ש הכל אך קנס הוא הראשון והוא העיקר ע"כ פוטר ר"ש. או לא שמעת ממנו בפירוש המימרא הזאת אך שמעת מכללא מן המימרא דה"ד דאמר ר' יוחנן דברי ר"ש נמצא שאין בידו חטים פטור ומזאת למדת כמו דהתם עיקר החטים כן נמי הכא דהעיקר הוא קנס אע"פ שתובע כולם הרי כולם נגררין אחר הקנס אחר עיקר התביעה. ור"ז שאל מר' יוסי השאלה הזאת אם מכללא אם בפירוש ע"ז אמר ר' יוסי מדשאל ר"ז האי שאלה משום דהא סבר כרבנן דס"ל דטעמא דר"ש משום דאיני תובע אלא קנס לחוד ואינו תובע בופ"ג כלל ואיהו פליג שם בה"ד מפורש על ההיא מימרא דר' יוחנן בתובע חטים ושעורין וכוסמין ומפרש דברי ר"ש דהכא כרבנן וס"ל דר' יוחנן לא קאמר אלא בתולה מפורש כוסמין בשעורין ושעורין בחטים עיי"ש אבל בתבעו חטים ושעורין וכוסמין ואע"פ שאין בידו חטים חייב דאף דהעיקר התביעה היא חיטים מ"מ לא אמרינן שנשבע על עיקר התביעה לחוד. ע"ז אמר ר"מ ואפילו דו סבר כר"א בפירוש מתניתן דידן נמי שאל שפיר מר' יוסי אם בפירוש שמיע ליה או מכללא דמשום דאפילו לר' אילא נמי אין ראי' להההיא דינא דחטים ושעורין משום דאפילו לר' אילא נמי במתניתן דידן אינו תובע אלא קנס אך דנכלל ממילא בופ"ג בכלל הזה. ורבנן ס"ל דגם בופ"ג נמי הוי תביעה בפ"ע ולא משום שנכלל בקנס ונמצא דאפילו לר' אילא נמי אין ראי' להההיא דחיטים ושעורים וכוסמין דהא הכא במתניתן לר"ש בתובעו דבר אחד אך דבופ"ג נכלל ממילא ברם הכא בחיטין ושעורין בתובעו ג' דברים:

א"ר ירמי' דר"ש היא. דר"ש אמר במגבה הדבר תלוי עי' בפ"מ ז"ל ועי' במס' כתובות דף מ"ב ע"ב ומבואר כן:

פרק ו

הלכה א

אסי אמר המלוה לחבירו לא יפרענו אלא בעדים. ולא מסיים המלוה לחבירו בעדים אלא המלוה לחבירו סתם. ע"ז אמר ר' אבון מילתי' דאסי המלוה לחבירו בעדים לא יחזור לו אלא בעדים:

הלכה ד

ר"א בשם ר"י. כל הסוגיא מבואר יפה במס' כתובות פ' שד"ג עיי"ש:

א"ר אבוה כך משיב רשב"ל לר"י ע"ד דתימר טענו שני מינין והודה באחד מכן דברי חכמים פטור והתנינן טענו חטים וקרקעות והודה לו בכלים וכפר בקרקעות בקרקעות וכפר בכלים כלים וכלים פטור כלים וקרקעות לא כ"ש. כצ"ל וזה פשוט. ולא ידעתי למה יגע הפ"מ ז"ל לפרש כפי שנדפס. דט"ס היא וצ"ל פטור:

כיני מתניתא כפר במקצת קרקעות פטור במקצת כלים חייב כצ"ל וטעות הדפוס דמוכח הוא כפי' הפ"מ ז"ל. וה"פ דאילו לפי דגרסינן בהמשנה הודה מקצת כלים חייב דמשמע מזה דהודיי' דכלים מחייב שבועה אכפירה דקרקעות. ובאמת ההודיי' דכלים אינו מחייב שבועה על הקרקעות משום דהוי טענו חטים ושעורין והודה באחד מהן אלא העיקר משום דשבועתו על הכפירה דכלים זוקק שבועה על הכפירה דקרקעות ושבועה גוררת שבועה דמיגו דנשבע על הכפירה דכלים זוקק שבועה על הכפירה דקרקעות ושבועה גוררת שבועה דמיגו דנשבע על הכפירה דכלים נשבע נמי על כפירה דקרקעות דהא השבועה גוררת שבועה אבל לא הכלים גוררים להקרקע. וא"כ צריך להיות כך לשון המשנה כפר במקצת כלים חייב והיא דשבועתו על הכפירה דכלים זוקקו שבועה על הקרקע אבל לא ההודיי' דכלים מגררו לשבועה על כפירה דקרקעות. משום דהוי חטים ושעורים ע"כ קאמר כיני מתניתא כפר במקצת קרקע פטור במקצת כלים חייב:

הלכה ה

לית הדא פשיטא על דר' יוחנן דאמר הטוען לחבירו טענת גנב באבידה חייב. וכה"ג פריך במס' ב"ק דף ק"ו. הא אבידה הוא דבר בלא נתינה אך ממילא נמצא שלי בידך א"כ כמו כן הקטן כשיגדול יתבע שנמצא ממילא שלי בידך ומשני א"ר בא תיפתר שאמר לו עד שאת קטן תבעתני ונפטרתי אז משבועתך פי' דלא דמי דבאבידה נתחייב ברגע הראשונה לישבע מיד להבע"ד משא"כ הקטן כשהגיע החפץ לידו מן הקטן אז הי' פטור ואם הי' תובע אותו אז הי' פטור משבועה ונמצא דבשעה שהגיע החפץ לידו הי' פטור משבועה והאיך יתחייב אח"כ דהא כל עיקר הטענה דהשתא הוא על חיוב של השעה הראשונה ובשעה הראשונה הי' פטור משבועה. ובבבלי משני תירוצים אחרים:

שבועת ד' תהיו בין שניהם להוציא היורש. ר"א בשם ר' יוסי ביורשין היא מתניתא ר"ל הא מתניתן דלקמן. וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה ומוקמינן דביורשין מיירי מתניתן דהיא יתומים מן היתומים. וכן מוקמינן בבבלי דף מ"ז עיי"ש א"כ הרי מצינו שבועה בין יורשין אלא דלאו בין שניהם ממעט יורשין אלא האי בין שניהם להכי היא דאתא בין שניהם אינה זזה מבין שניהם לעולם כו' ועי' בבבלי דף מ"ז ע"ב ורב ושמואל האי שבועת וגו' מאי קדרשי בי' כו' מלמד שהשבועה חלה על שניהם כו' עיי"ש:

הלכה ו

עבר ונשבע ר' יוחנן אמר מביא קרבן על השבועה והתוס' ז"ל במס' ב"ק דף ק"ג ע"א ד"ה הגוזל. כתבו בפשיטות דאפילו בנשבע מעצמו והב"ד פטרו כגון בפחות משו"פ נמי חייב חומש משום דאפילו על שבועת עצמו נמי חייב חומש וכן מפורש שם דף ק"ו ע"א עיי"ש. נראה פשוט דזה חוץ מן ההקדש משום דבעינן וכיחש בעמיתו. וכן משמע במס' תרומות פ"ו עיי"ש ברידב"ז ה"א ד"ה מחל. ועי' בתוס' הרי"ד במס' דמאי פ"ג ה"ד ד"ה בעין עיי"ש:

ואית דבעי משמעינה מן הדא חמור או שור או שה דכתיב גבי ש"ש בפרשה שני' דכתיב שם ונשבר או נשבה אין רואה שבועת ד' וגו' מה אלו מיוחדין שיש בהם שבר ושבוי' ומתה יצאו קרקעות שאין בהם שבר ושבוי' ומתה נתמעטו משבועה אוציא קרקע ולא אוציא עבדים. מה אלו מיוחדין שיש להם קנס ר"ל דילפינן מפרשה ראשונה דגבי כפל כתוב ג"כ חמור שור ושה. והתם לא כתיב נשבר או נשבה או מתה. לרבות עבדים דבר מיתה ושבורה ושבוי'. וממעטינן שם עבדים מכפל משום דמה הפרט מפורש שם דמי' קצובים כדאיתא בסמוך. וע"כ ממעט גם הכא משבועה וקאמר מה אלו שור וחמור ושה מיוחדין שיש בהם קנס ר"ל דמשלם עליהם כפל דהירושלמי קרא לכפל קנס בסמוך. אף כל שמשלם קנס יצאו עבדים שאין בהם קנס הגם דבקרא הזה יש לרבות עבדים משום דאיתנייהו בשבורה ושבוי' ומתה. אבל ממעטינן משום דשור ושה מיוחד שיש בהם תשלומי כפל יצאו עבדים שאין בהם תשלומי כפל:

ר' ישמעאל דרש או נפש היא. כגי' הפ"מ ז"ל ומוכח היא מה הפרט בתביעת ממון ולעצמו כו' בתביעת ממון פרט לאומר לחבירו תן לי מאתים זוז שאמרת ליתן לי ולא נתת. לעצמו פרט לאומר לחבירו אנסת ופיתת את בתו של פלוני כדאיתא בפירש"י ז"ל במס' שבועות במשנה דף ל"ג ע"ב דאינו יכול לבוא בהרשאה ולתבוע בעד עצמו. ומוציא בדין פרט לאומר לחבירו קללתני וביישתני ר"ל בהקללות הללו גם ביישתני דא"י להוציא ממנו בדין כדקי"ל ביישו בדברים פטור. וכן על קללתו אך שמחייב בד"ש כדאיתא בשו"ע חו"מ סי' ת"כ סי' ל"ט עיי"ש אבל אינו יכול להוציא בדין. ונתחלף בדפוס הבבא לעצמו בבא דמוציא בדין וז"פ. ויש לו דמים פרט לשטרות ופטור על העונש דמשום דמיירי בסתם שור וחמור דאינו חיובו אלא ממון ופטור על הקנס ר"ל דבתובע ממנו קנס כגון תשלומי כפל אינו חייב לישבע. דמה שור וחמור שהיא ממון כן התביעה צריך להיות ממון משא"כ בתבעו קנס פטור משבועה:

הלכה ח

שמואל אמר שאין השבועה זזה מביניהון אם ישבע המלוה כו' פי' דבאם יש כאן שבועה אין השבועה זזה מביניהון דווקא בשחייב הלוה שבועה אז תקנו רבנן דלישתבע מלוה ושקיל משא"כ כשהלוה פטור לגמרי כשאמר סלע הי' שוה אז אין תקנה להמלוה שישבע ויטול:

ר' **בא ר"ה בשם רב אמר**. אנת לית ידע אהן ידע. ר' יהושע דיומא בעא קומי ר' יונה תמן את אמר לית את ידע אהן ידע וכא את אמר הכין. תמן יש חלול שבועה הכא לית חילול שבועה. הירושלמי הזה מובא בראשונים ז"ל אבות העולם ומפרשים חילול מלשון שחלה השבועה וכמו שמובא פירושם בפ"מ ז"ל. והק' המהר"פ ז"ל היכן מצינו לשון חילול על שחלה השבועה. ובריב"ש ז"ל סי' שפ"א מעתיק בשם מהר"ם ז"ל הירושלמי בלשון חלות שבועה. אבל הרמב"ן ז"ל בעצמו מביא כגירסא שלנו חילול שבועה. והנה כבר הרעישו אבות העולם על מהר"ם ז"ל דמביא ראי' מהאי ירושלמי לדינו שלו דפסק בטוען המלוה א"י כמה הי' שוה דהו"ל כחמשין ידענא וחמשין לא ידענא והביא ראי' מההיא ירושלמי דפ' הכונס דמובא ברב אלפס ז"ל דעובדא הוי דחד אפקיד צרור גבי חברי' זה אומר מטקסין וזה אומר סיגון. אתא עובדא קומי רב ואמר הר"ז נשבע ונוטל דאע"ג דמיירי באומר שמא סיגים דאי בודאי סיגין הו"ל טענו חטים והודה בשעורין וחזינן מזה דהו"ל כחמשין ידענא וכחמשין לא ידענא. ומביא הריטב"א ז"ל במס' שבועות דף מ"ג הא דמפלפל בזה הר"י מג"ש ז"ל כיון דהו"ל כחמשין ידענא וחמשין לא ידענא למה לא יטול חבירו בלא שבועה. ומתרץ דבחמשין לא ידענא אילו הי' טוען לית לך הי' חייב שבועה השתא שטוען לא ידענא הו"ל מח"ש שאילו"מ משא"כ בסיגים אם הי' טוען בודאי סיגים הי' פטור ע"כ הלוה נשבע ונוטל. וחזר והקשה מדוע לא הוי כא"י אם נתחייבתי דפטור ומשני דהתם אינו מודה בדררא דממונא אבל הכא כבר היא מודה בסיגין מיהת עיי"ש והק' הריטב"א ז"ל הנ"ל והריב"ש ז"ל בסי' שפ"א הנ"ל על המהר"ם ז"ל הא הכא גבי משכון כשטוען א"י הוי ממש כא"י אם נתחייבתי דלא הודה לי' בדררא דממונא דאולי לא הי' שוה יותר מן הסלע שהלוה לו ואין כאן הודעה של כלום. ולפענ"ד נראה דעת הר"מ ז"ל דבמשכון הוי ג"כ כההיא דסיגים דהא עכ"פ מודה לי' שחייב לו בעד המשכן ואי דמגיע לו מעות כנגד בעד חובו מה בכך הא מודה עכ"פ שמגיע לו לחבירו והוי כשנים שחייבין זל"ז וכי מודה אחד לחבירו שחייב לו ג"כ פשיטא דאיכא דררא דממונא וכיון שהר"מ ז"ל ס"ל דהוי כההיא דסיגין הנ"ל ע"כ דס"ל דהלוה נשבע ונוטל ע"כ מפרש להירושלמי כדאיתא בלשון הריטב"א ז"ל דר' בא בר יונה בשם רב

יאות לית את ידע חברך ידע כלומר ונוטל בשבועה וכן בלשון הרא"ש ז"ל במס' שבועות דף מ"ג נמי חבירו יודע ונוטל בשבועה אך הב"ח ז"ל מגי' ונוטל בלא שבועה. ואולי באמת א"צ להגיה לשיטת הר"מ ז"ל. אך בריב"ש ז"ל בשיטת ר"י מיג"ש ז"ל מודפס בלא שבועה. היא לשיטת הר"י מג"ש ז"ל דמחלק בין ההיא עובדא דסיגים הנ"ל אבל לשיטת הר"מ ז"ל י"ל דבאמת ס"ל דנוטל בשבועה כיון דיליף לה מההיא דסיגים וע"כ א"צ להגיה ובאמת הגי' כמו שהיא ברא"ש ז"ל ובריטב"א ז"ל דמפרש להירושלמי דנוטל בשבועה ע"ז פריך ר' יהושע דיומא קומי ר' יונה תמן את אמר לית את ידע והיא ידע ר"ל כיון דהיא ידע הרי יכול לישבע והכא את אומר הכין ר"ל ברישא אסיפא דרישא מי נשבע מי שהפקדון אצלו אבל הלוה אינו יכול לישבע דהגם דהשבועה גבי לוה היא אמר רבנן לישתבע מלוה ושקיל והכא אמרו רבנן דכשהמלוה אינו יכול לשבע משום דאמר א"י אמרו רבנן דלישתבע הלוה היודע ושקיל. ע"ז משני תמן לשון תמן והכא כתבו כל הראשונים ז"ל דנתחלף כאן מתמן להכא ומהכא לתמן כדרך הירושלמי בכל מקום. יש חילול שבועה הכא לית חילול שבועה פי' דברישא בדינא דמתניתן דחיישינן שמה ישבע זה ויוציא הלה את הפיקדון ויחללו להשבועה משא"כ כאן בדינא דרב מיירי שיש עדים שנשרפה או שנגנבה [עי' במס' ב"מ דף ל"ה ע"א] דליכא כאן החשש שמא יוציא הלה את הפיקדון ע"כ שפיר אמרו רבנן דמשתבע לוה ושקיל. ועולה לשון הירושלמי היטב כן נראה לפענ"ד לפרש הירושלמי לשיטת הר"מ ז"ל:

פרק ז

הלכה א

ממשמע שנאמר שבועת ד' תהי' בין שניהם אין אנו יודעין שאם לא ישבע ישלם מה ת"ל ולקח בעליו ולא ישלם אלא מכיון שקבלו בעלים שבועה הוא פטור מלשלם. ר"ל דע"כ אם יודעין שאם לא ישבע ישלם דאל"כ שבועה זו למה אם לא דליפטרה מלשלם וא"כ מה ת"ל ולקח בעליו ולא ישלם אלא קמ"ל דכיון שקבלו הבעלים שבועה פטור מלשלם אפילו הביא אח"כ עדים וכההיא דר"ה בבבלי במס' ב"ק דף ק"ז עייי"ש ועי' במה"פ ז"ל דדחה זה הפירוש. והנו"י ז"ל מקיים זה הפירוש ושיטת הירושלמי דלזה לא צריך קרא לאשמועינן דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין דזה פשיטא כדקאמר ממשמע שנאמר שבועת ה' וגו' אין אנו יודעין שאם לא ישבע ישלם דפשיטא הוא מן הסברא דע"כ שבועה קאתי לפטור מממון. ואבל בבבלי יליף לה מקרא דולקח בעליו ולא ישלם מכאן מוכח דמי שעליו לשלם הוא נשבע אבל לא מצד הסברא ואילו בירושלמי יליף

לה מן סברא ולא צריך קרא לזה. וכן בבבלי דף ק"ו נחלקו בזה ר"ה ור"נ דלר"נ מסיק שם דמיבעיא לי' הקרא דולקח בעליו ולא ישלם לכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין. ולר"ה מיבעיא לי' לנשבע אח"כ באו עדים ולכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין לא צריך קרא דסברא הוא [והא דמביא הפ"מ ז"ל דברייתא במכילתא היא ולקח בעליו ולא ישלם מכאן אמרו כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין ואילו בירושלמי יליף לה מן הסברא הזה לא קשה כלל דהא ר"ה בבבלי ג"כ סבירא ליה דלא צריך קרא ע"ז ואולי הא דגרסינן בירושלמי ממשמע שנאמר שבועת ד' וגו' אין אנו יודעין שאם לא ישבע ישלם היא ג"כ ברייתא]:

ר"ח בעי קומי ר' יוסי ולמה לי כר"מ אפילו כרבנן הסוגיא הזאת חמורה והנו"י ז"ל מגיה הרבה ומחלף השורות והא דשייך ההיא דתני ר"ח מתנה ש"ח כו' הכא לא הבנתי לא להפ"מ ז"ל ולא להנו"י ז"ל. ונראה לפענ"ד דה"פ ע"פ דברינו לעיל דלעולם הסברא פשוטה דשבועה לפטור ממון קאתי אך הכא בשבועת שומרין צריך קרא ע"ז נקדים מה דגרסינן במס' ב"מ דף ל"ה ע"ב א"ל ר"א ב"א לאביי מכדי האי שוכר במאי קני לה להאי פרה בשבועה ונימא משכיר לשוכר דל אנת ודל שבועתך ואנא משתעינא דינא בהדי שואל. א"ל מי סברת שוכר בשבועה הוא דקני לה משעת מיתה הוא דקני לה ושבועה כדי להפיס דעתו של בעה"ב וצ"ב להבין מה דגרסינן ושבועה כדי להפיס דעתו של בעה"ב מאי קבעי הגמ' בזה והא פשוט דצריך לישבע שמתה כדרכה דאם לא ישבע יצטרך לשלם דילמא לא מתה כדרכה וראיתי במערכות של הגרע"א ז"ל דמקשה זאת. אבל ע"פ הירושלמי הזה מבואר מאוד דתלי הגמ' בדר"מ ורבנן בכלל לאו אתה שומע הן ולקח בעליו ולא ישלם הא אם לא נשבע ישלם ולמ"ד דל"ל מכלל לאו אתה שומע הן אע"פ שלא נשבע לא ישלם ואין עליו חיוב אלא שבועה אבל לא תשלומין. והיא משום דטענת המפקיד היא טענת שמא וכדכתבו הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל במס' קידושין דף כ"ח ע"א וכן הר"נ ז"ל שם בשיטתם ז"ל [ודעת ר"ש ור"ב במרדכי ז"ל בפ' שבועות הדיינין דשבועת שומרין הוא כמו טענת ברי עיי"ש] וע"כ כשהמפקיד אינו יודע אם נאנסה או פשע בה והשומר טען ברי שנאנסה האיך ס"ד דישלם על אונסין הא טוען ברי שנאנסה והמפקיד אינו יודע ואינו מכחישו א"כ למה מוטל עליו חיוב תשלומין והאיך מוציאין ממון מספק וע"כ לא ס"ד כלל בשאינו רוצה לישבע יתחייב בתשלומין אלא דאם אינו רוצה לישבע לא נחתינן לנכסי' כמו בשבועה דרבנן דלא נחתינן לנכסי' הגם דרמו רבנן עליו שבועה שישבע כדי לפטור א"ע מ"מ באינו רוצה לישבע לא נחתינן לנכסי' ואינו משלם כדאיתא במס' שבועות דף מ"א ע"ב עיי"ש ובשו"ע חו"מ ספ"ז והוא דרבנן רמו עליו רק שבועה

לבד אבל לא תשלומין. וה"נ התורה רמה עליו רק שבועה ליפטר אבל לא תשלומין באם א"ר לישבע דהאיך ס"ד שישלם על אונסין והאיך מוציאין ממון מספק. אך תלי בזה בכלל לאו אתה שומע הן או לא למ"ד דס"ל מכלל לאו אתה שומע הן בע"כ גזה"כ דישלם משא"כ למ"ד דלא ס"ל בכלל לאו אתה שומע הן לא ישלם. ומובן מאוד פי' הגמ' דראב"א פריך לאביי משום דס"ל דגזה"כ היא דבאם לא נשבע משלם ואך ע"י השבועה נפטר מתשלומין ע"כ פריך שפיר ונימא משכיר לשוכר דכיון דקני לה בשבועה דאי בלא שבועה מוטל עליו לשלם בעד הפרה אך השבועה פוטרו ונימא לי' משכיר לשוכר אין אני תובע אותך תשלומין ואיני צריך כלל שבועתך ואין אני חפץ להיות בע"ד שלך דל אנת ודל שבועתך. ואנא משתעינא דינא בהדי שואל ע"ז השיב לו אביי לא כדקס"ד דהשבועה של השומר היא פוטרו מתשלומין ז"א דאין עליו שום חיוב תשלומין לשלם על אונסין כשהוא טוען ברי והתובע א"י ואינו מכחישו ומעולם לא גזר רחמנא על השומר כי אם שבועה לבד מספק ואם לא ישבע לא ישלם ג"כ דמכל לאו אי אתה שומע הן אלא שבועה לבד אבל לא מוציאין ממון מספק אך כדי להפיס דעתו של בעה"ב שלא ירע לבבו שמא פשע בה צריך לישבע אבל לא דהשבועה פוטרו מתשלומין נמצא דמשעת מיתה היא דקני לה. ועפ"ז מפורש ומבואר היטב הסוגי' הזאת דהגמ' מביא הברייתא דקאמר ממשמע שנאמר שבועת ד' וגו' אין אנו יודעין שאם לא ישבע ישלם משום דס"ל דע"כ בשומרין ג"כ השבועה לפוטרו מממון קאתי דשבועה שלא על לפוטרו מממון לא משכח"ל כלל וע"כ מדקאמר וגזר רחמנא שבועה ע"כ מובן מאליו דגזר רחמנא עליו חיוב תשלומין אם לא ישבע ע"כ קאתא השבועה לפוטרו מממון. ע"ז פריך ר"ח קומי ר"י על הא דר"א בשם ר"י דקאמר לדברי ר"מ מכלל לאו אתה שומע הן מוכח מגזה"כ דאם לא ישבע ישלם אבל לרבנן דל"ל מכלל לאו אתה שומע הן הוי השבועה אך כדי להפיס דעתו של בעה"ב אבל תשלומין ליכא ואי לפי הברייתא הזאת ממשמע שנאמר שבועת ד' וגו' אין אנו יודעין שאם לא ישבע ישלם א"כ לא תלי כלל בכלל לאו אתה שומע הן דלאו דגמרינן דישלם מדכתיב ולקח בעליו ולא ישלם מכלל לאו אתה שומע דאם לא ישבע ישלם ז"א דהא הברייתא פריך דלא לכתוב כלל ולקח בעליו ולא ישלם אך ממשמע שנאמר שבועת ד' וגו' שמעינן ממילא דיש כאן חיוב תשלומין בא"ר לישבע דאל"כ למה נשבע וע"כ מדגזר רחמנא עליו שבועה ע"כ ממילא כשאינו נשבע משלם אפילו כשנאנס באמת. והא דבאמת משלם על אונסין כשלא נשבע והאיך מוציאין ממון מספק הא איכא גבי' חזקת ממונא ושמא באמת נאנס כדבריו ואפילו בטענת שניהם ספק קי"ל נמי דהממון בחזקתו הוא משום זה גופי' דכיון דנשתעבד מעיקרא בשעה שנחת

לשמירה על השבועה לישבע על אונסין ולא יהא נאמן בלא שבועה על האונסין והוי כמו נאמנות דמאמין לו לאמר שלא נפרעתי דצריך לפורעו עוד הפעם אפילו כשפרע פעם אחת מחויב עוד הפעם לפרוע משום דמשעבד א"ע לפרוע אע"פ שבאמת פרע כבר. ה"נ כיון שקיבל על עצמו שלא יהא נאמן מלפטור א"ע בטענת אונס בלא שבועה וע"כ אפילו כשנאנס צריך לשלם וע"ז שיעבד א"ע מעיקרא דהא קי"ל מתנה ש"ח וש"ש להיות כשואל ויכול ש"ח וש"ש להשתעבד על אונסין וע"כ נשתעבד מעיקרא לשלם על אונסין אם לא ישבע אבל אם לא הי' יכול הש"ח והש"ש להתנות שיהא כשואל לא הי' משלם אף על פי ששיעבד א"ע שלא יהא נאמן בלא שבועה על נאנסה א"כ צריך לשלם משום שמא פשע ז"א דהא הוי טענת ספק דהמפקיד אינו יודע אם פשע או נאנסה וחיובו היא משעת אונסין כדכתב הרמב"ן ז"ל הנ"ל ולא דמי להההיא דנאמנות דהתם כיון שאינו נאמן הרי התובע טוען ברי [וכל דיני דשומרין ש"ח וש"ש ושואל חיובם של כל אחד ואחד היא משום דירדה התורה לסוף דעתם שכל אתד משעבד א"ע על חיובו כל אחד לפי מדריגתו כדאיתא בתוס' ז"ל במס' כתובות דף נ"ו ע"ב עיי"ש] ומובן מאד פי' הגמ' דר"ח בעי קומי ר"י ול"ל כר"מ אפילו כרבנן דהא להההיא ברייתא ממשמע שנאמר שבועת ד' וגו' אין אנו יודעין שאם לא ישבע ישלם ול"ל קרא ולקח בעליו ולא ישלם ואפילו בלא קרא דולקח בעליו נמי ידעינן דאם לא ישבע ישלם ומסיק הקושיא ולא כן אמר ר' אמי בשם ר' יוחנן לדברי ר"מ ממשמע שנאמר לאו אתה שומע הן ולקח בעליו ולא ישלם הא אם לא נשבע משלם אבל לרבנן דל"ל מכלל לאו אתה שומע הן אינו משלם כשאינו רוצה לישבע. ואילו להאי ברייתא ממשמע שנאמר שבועת ה' וגו' אין אנו יודעין שאם לא נשבע משלם לכו"ע אפילו לרבנן ומסיק עוד ותני ר"ח מתנה שומר חנם להיות כשואל ר"ל משום דהא תני ר"ח מתנה ש"ח וש"ש להיות כשואל א"כ כשנאמר שבועת ד' וגו' יודעין אנחנו שאם לא ישבע ישלם משום דכיון דקבל ע"ע לישבע על אונסין ממילא מחייב א"ע לשלם על האונסין אם לא ישבע והא דלא גרסינן ותני ר"ח בוא"ו הוא משום דכן דרך הש"ס הזה כמה פעמים ולדוגמא עי' במס' יבמות פ"ק ה"א דגרסינן ג"כ תני ר"ח למשמעות והאי תני ר"ח עיי"ש:

אר"א בשתבעו בעדים יכול מימר. בסוגיא הזה נראה קיצור לשון הסופר ובמקום שתבעו צ"ל ששכרו. וה"פ דווקא בששכרו בעדים אבל בלא עדים יכול מימר לי' נתתי לך שכרך והיא משום מיגו ור"י אמר אין אומרין בממון מאחר דלא ס"ל המיגו הזה מיגו דלא שכרתיך דהוי מיגו דהעזה או משאר טעמים. ע"ז קאמר מתניתא פליגי על ר"א בד"א כשזה אומר נתתי והוא אומר לא נטלתי בזה הוי נשבע ונוטל משום שבועות התקנה

אבל שכרתני והיא אומר לא שכרתיך הממחע"ה וקשיא על דר"א אם באומר בעדים שכרתני והלה אומר לא שכרתיך בתמי' פי' אם כשזה אומר בעדים שכרתני האיך ואמר הלא לא שכרתיך א"ו דמיירי בלא עדים וכיון דסיפא מיירי בלא עדים א"כ למה נקט בסיפא החלוק בטענותם של בעה"ב ושכיר בשכרתיך ולא השכרתני כיון דבלא עדים לפלוג בדידה ברישא גופי' בטענותם של נתתי ולא נטלתי בדליכא עדים הממע"ה א"ו דבזה אין נפ"מ אפילו אין עדים נמי נשבע ונוטל ולא אמרינן המיגו הזאת וכדר"י. ע"ז ר"ב קרתיגנא יום אחד עשית עמי ונתתי לך והלה אומר ב' ימים עשיתי עמך ולא נתת לי כלום פשיטא יום שני' לא נוטל בשבועה יום ראשון תפלוגתא דר"י ודר"א פי' דהא ע"כ מיירי בלא עדים דאי איכא עדים לחזי עדים מאי קאמרי ע"כ פשיטא דיום שנייה לא יטול בשבועה דהא נחלקו בשכרתני ולא השכרתיך ע"כ פשיטא דהממע"ה אבל ביום הראשון תלו בפלוגתא דר"א ור"י דלר"א לא נשבט ונוטל משום דיש מיגו לבעה"ב. ולר"י דלא ס"ל הך מיגו הוי השכיר נשבע ונוטל. וזה מיבעיא לי' אם בטענה אחת נחלקת לב' דינים. וכן בסלע א' ונתתי וזה אומר ב' ולא נטלתי גם כן דכוותי' דסלע השני' לא יטול בשבועה והראשון בפלוגתא דר"א ור"י כן נראה לפענ"ד שכן צ"ל והגי' לפי המודפס בספרים צריך עיון גדול לפרש:

מחלפה שיטתי' דר"י תמן אפילו לא ידע. צ"ל הודה כדכתיב בפ"מ ז"ל והכא אמר עד שיודה היא כפי' הפ"מ ז"ל מדוע בהך ג' בבות שכיר ונגזל ונחבל. נחלקו ר"י וחכמים וס"ל לר"י עד שיודה במקצת ואילו בבבא ד' לא נחלקו ר"י וחכמים בזה גבי אמר לחנוני תן לי בדינר פירות דס"ל לת"ק דנשבע בעה"ב על הדינר וחנוני נשבע על הפירות ור"י חולק וס"ל דחנוני אינו נשבע [לשיטת הרב אלפס ז"ל וסייעתו ז"ל] א"נ דבה"ב אינו נשבע על הדינר [לשיטת רש"י ז"ל] ושם לא נחלקו ר"י וחכמים אם בעינן מודה במקצת בשלמא גבי חנוני על פנקסו לא קשה דהא טעמא דר"י דלא התקינו השבועה שישבע ויטול כעין של תורה דהיא שבועת המשנ' אלא דווקא כשהנתבע מודה מקצת ויש כאן שבועת התורה על הנתבע ושקלו רבנן לשבועה מן הנתבע ורמו על התובע שישבע ויטול משא"כ בדלא הוי מ"מ דליכא כלל שבועה ע"כ גבי חנוני על פנקסו דהתם הבע"ב רוצה לשלם ואינו בתורת נתבע אלא דהוא ממון המוטל בספק וצריך כל אחד לישבע ולטול מספק ותקנה אחריתי היא. משא"כ באמר לחנוני תן לי בדינר פירות דהתם הוי בתובע ונתבע א"כ קשה למה לא הוי המחלוקת דת"ק ור"י באם צריך מודה מקצת או לא צריך בזה מודה מקצת ולא ס"ל לסתמא דגמ' דנחלקו ברישא וה"ה בסיפא. ע"ז משני תמן ע"י שאינו כעין שבועת תורה אפילו לא יודה ברם הכא ע"י שהן כעין שבועת תורה בזה

מוכח מפורש כשיטת רש"י ז"ל בפי' המשנה דאמר לחנוני תן לי בדינר פירות [דיש בזה ה' שיטות וכבר האריך הש"ך ז"ל בסי' צ"א בהנך ה' שיטות עיי"ש] דשיטת רש"י ז"ל דמיירי דהפירות כבר ביד הבעה"ב והשולחני תובע מבעה"ב הדינר והבעה"ב טען שכבר נתן והוי בעה"כ כופר בכל. ומדין התורה בעה"ב הוי כופר בכל ופטור משבועה ותיקנו רבנן שבועת היסת והגם דשבועת היסת לא נתקנה בימי המשנה עד בימי ר"נ מ"מ כופר בכל הזה תיקנו רבנן שבועת היסת מפני תיקון העולם כמבואר כ"ז באורך בהריטב"א ז"ל דף מ"ח ע"א. ור"י פליג ארישא וס"ל דאין בעה"ב צריך שבועה על הדינר משום דהוי כופר בכל ואין דרך חנוני ליתן פירות עד שיקבל מעות ע"כ בודאי קיבל מעות. וע"כ א"צ תקנה לתקן על כופר בכל הזה שבועת היסת משא"כ בסיפא כשהבעה"ב תובע הפירו' להחנוני והחנוני כופר בכל ס"ל לר"י ג"כ דשייך לעשות תקנה על כופר בכל הזה וישבע החנוני שקיבל הדינר ולא נתן עדיין הפירות כמבואר כ"ז בריטב"א ז"ל באורך. וע"כ בירושלמי הזה מוכח בפי' כשיטת רש"י ז"ל דמשני דדווקא בהנך תלתא בבא שכיר ונגזל ונחבל דהוו כעין שבועת תורה ע"כ ס"ל לר"י דצריך שיודה במקצת משום דאז הוי שבועה דאורייתא להנתבע ואפכוה רבנן לשכנגדו דישבע ויטול כדפרש"י ז"ל במתניתין בטעמא דר"י משא"כ בא"ל לחנוני תן לי בדינר פירות דהתם התקנה היא על שבועת היסת ע"כ לא צריך כלל למודה מקצת ומוכח בפירוש כשיטת רש"י ז"ל מסתמא דגמ' ושיטת הרב אלפס ז"ל וסייעתו היא כר' חנינא בה"ו דגרסינן שם על ההיא מתניתן אמר לחנוני תן לי בדינר פירות אמר ר"ת במחלוקת א"ר יהודא אימתי בזמן שהיתה הקופה מונחת בין שניהן אבל אם היתה יוצאה מת"י אחד מהן עוד היא במחלוקת הדא דאת מר באכסנאי אבל בבן עיר דרכו ליתן איסר עד שלא יטול דינר. אר"ז כולן כעין שבועת תורה ירדו להן עד כאן ומובא בש"ך ז"ל סי' צ"א ומהאי ירושלמי מקשה הש"ך ז"ל על כל השיטות של ראשונים ז"ל. ולפענ"ד דה"פ דר"ח לא ס"ל דהבבא של אמר לחנוני תן לי בדינר פירות מיירי בשבועת היסת אלא ס"ל דכל המשנה כעין שבועת תורה ירדו להן והפי' דהמשנה היא כך כדפי' הריטב"א ז"ל בשם הרב אלפס ז"ל דאמר לחנוני תן לי בדינר פירות ונתנם לו והניחם בעה"ב בר"ה לפני עדים וכשבא בעה"ב ליטול הפירות האלו המונחין בר"ה ליתנן לתוך שקו להוליכם לביתו ומעורר עלי' חנוני וא"ל שלא יטול את הפירות משם עד שיתן לו הדינר. וא"ל הבעה"ב כבר נתתי לך אמרו חכמי המשנה דכיון שהפירות עדיין מונחים בר"ה וזה מעורר עליו שלא יטלם הוי הבעה"ב הזה כעין נשבע ונוטל וישבע כעין ש"ת בנק"ח ויטול לעשות תקנה לחנונים שלא יקפידו למדוד פירות בלא קבלת מעות וסיפא קתני איפכא שיש עדים שנתן הבעה"ב הדינר ולא ראו

מדידת הפירות המונחין בר"ה מי מדדם והניחם שם ואמר בעה"ב לחנוני תן לי הפירות האלו המונחים בר"ה שכבר פרעתים והנחתם כאן ואמר לו החנוני אותן פירות שפרעת כבר נטלתם לביתך והפירות האלו המונחין שלי הם ומשורת הדין שייך להחנוני בלא שבועה שהרי פירות האלו ידועים שהיו שלו ואין לבעה"ב עדות שמשכם. אפ"ה כיון שיש קצת אתמלא לבעה"ב שהם שלו מאחר שהם מונחים חוץ לחנות ורגלים לדבר קצת שהוא מדדם תקנו שלא יטלם משם החנוני בלא שבועה בנק"ח כעין ש"ת וכאילו היא נשבע ונוטל. ור"י פליג אסיפא דבשלמא ברישא יש לבעה"ב לישבע לפי שאין לו זכי' גמורה בפירות מאחר שהן מונחין עדיין ברה"ר ודומין כאלו הם בידו של חנוני. אבל בסיפא אין לחנוני לישבע עליהן דהא אית לי' תרתי למעליותא שהן מונחים בר"ה ושאין לזה עדים שעכבן כלל הילכך יד חנוני על העליונה שאינו נשבע לבעה"ב ואימתי דתנינן בברייתא. אמר ר"י אימתי בזמן שהיתה הקופה מונחת בין שניהם ה"פ אימתי לפרש היא בא דאימתי אני ורבנן חולקין בזמן שהפירות הללו מונחים בר"ה בזה אמרו חכמים דבריהם ואמרתי אני דברי. אבל אם הפירות יצא מת"י אחד מהן כולנו מודים שהממ"ח ע"ה עכ"ל הריטב"א ז"ל וזהו לשיטת הרב אלפס ז"ל וסייעתו ז"ל ומבואר הירושלמי היטב דכיון דמיירי כעין שבועת תורה בנשבע ונוטל א"כ מחלפה שיטתי' דר' יהודא כדפריך בסוגיא דידן אם לא שנאמר חלוק הי' ר' יהודא אף בסיפא ופליג ברישא וה"ה בסיפא וס"ל דבעינן מודה במקצת. וזהו דקאמר ר"ח דס"ל דמשנה הזאת הוי ג"כ שבועה כעין תורה. ע"כ דחלוק הי' ר"י אף בסיפא. ע"ז קאמר אר"ח במחלוקת והוי המשנ' הזאת ג"כ במחלוקת דת"ק ור"י אם בעינן מ"מ ומביא אח"כ הברייתא אמר ר"י אימתי בזמן שהיתה קופתו מונחת בין שניהם אבל אם היתה יוצאה מת"י אחד מהן הממחע"ה [ולא מסיק הברייתא הממחע"ה כדרך הירושלמי בכמה מקומות] ולמה נקט בהאי ברייתא סתם התנאי הזה שיצא מתוך שניהן ולא מסיק התנאי של מודה במקצת ומשני עוד היא במחלוקת ר"ל דגם הברייתא הזה הוא תלוי במחלוקת דת"ק ור"י אם בעינן מודה במקצת וכן דרך הירושלמי בכ"מ דמתיב מסתמא דמתניתן ומשני דהוא משום כך ואח"כ פריך מן סתמא דברייתא. ומשני עוד היא משום כך עי' בפ' הזורק במס' גיטין ה'. ובפ"ק במס' ב"מ ה"ד ובמס' כתובות ספ"ד וע"ז קאמר ר"ז כולהון כעין שבועת תורה ירדו להן ר"ל דכיון דהכי היא א"כ ע"כ דכולהון הוי כעין שבועת תורה ולא שבועת היסת ע"כ חלוק ר"י בסיפא והוי במחלוקת ולא כסתמא דגמ' דלעיל דכאן הוי שבועת היסת ואין כאן מחלוקת ת"ק ור"י. ור"י נמי מודה דלא בעינן מ"מ. ונמצא לפ"ז דשיטת רש"י ז"ל היא

כסתמא דגמ' בה"א ושיטת הרב אלפס ז"ל וסייתו הוא כשיטת ר"ח ור"ז בה"ו ולפענ"ד שבע"ה זה ברור:

הלכה ב

למשכנו לא משום דבר אחר. נכנסו שנים למשכנו בעיא היא אם נכנסו שנים ואמרו שנכנסין למשכנו אם בזה הוי נמי נשבע ינוטל ויכול לתבוע משניהם. או דילמא כיון דתרווייהו נכנסו למשכנו לא הוי כמו בדאיכא אחר דנשבע ונוטל מן הנכנס למשכנו כדאי' בבבלי ובדליכא אחר נוטל בלא שבועה עי' בפוסקים ז"ל משום דכיון דתרווייהו נכנסו למשכנו ושניהם שוין ויכול כל אחד לדחות על חבירו כמו בשנים שהי' רודפין אחר שור אחד זה אומר שורך כו' הממחע"ה במס' ב"ק דף ל"ה עיי"ש או דילמא דיכול לתבוע מן שניהם וגם בזה הוי התקנה לישבע וליטול. וקאמר ייבא כהדא דתנינן בברייתא גבי חבלה יצא חבול מבין שניהם דאיתא בברייתא שם דשניהן חייבין. ונשבע ונוטל משניהם ומיירי דחמי לתרווייהו דחובטין אותו במקלות כדמסיק דאז לא הוי כמו דאיכא אחר אלא דשניהם הוין החובלין ולא יכול כל אחד למימר אני אך חבטתי במקל אבל לא עשיתי החבלה והחבלה היא ע"י השני ז"א אלא כיון דראינו שניהם חובטין אותו במקלות. אמרינן דשניהם יכולין לעשות לו חבלה ונשבע ונוטל משניהם כמו כן הכא בדנכנסו שנים ואמר שנכנסין למשכנו אמרינן שניהן ראוין למשכנו. וסיגנון הגמ' כך ייבא כהדא יצא חבול מבין שניהם [ולא מסיק הברייתא כדרך הש"ס הזה וביחיד בסדר הזה] נשבע ונוטל משניהם. משום דשניהם ראוין לחובלו כן גם שניהם ראוין למשכנו. ומפרש הברייתא דהיכי משכח"ל שניהם חובלים מה חמי לי' בשראו שנים חובטין עליו במקלות ע"כ הוי שניהם חובלים ויכול לתבוע משניהם כן נמי בנכנסו שנים למשכנו:

הלכה ג

ר"י הי' קורא חבטי כ"ז שהן חוככין זה בזה הרי זה נשבע ונוטל. פי' דהנ"מ דנשבע ונוטל דווקא בתרי דמינצי בהדדי ונכנס אחד מהן לתוך ידו ש"ח שלם ויצא חבול כיון שהן חוככין זה בזה דמוכח מילתא דאיהו חבל בי' כיון דהוי קטטה ביניהו אבל בלא חוככין זב"ז לא הוי נשבע ונוטל. וכ"כ הרמ"ה ז"ל מובא בטור ז"ל סי' צ' וז"ל ז"ל הנ"מ דנוטל בשבועה בתרי דמינצי בהדדי ונכנס אחד מהן לתוך ידו ש"ח שלם ויצא חבול דמוכח מילתא דאיהו חבל בי' כיון דהוי קטטה ביניהו אבל אי לא מינצו בהדדי לא משתבע ושקיל עכ"ל ז"ל וזהו מפורש בירושלמי. ולא ידעתי למה לא כתב הב"י ז"ל המקור הזה:

הלכה ד

אמר ר"מ קומי ר' יוסי ועוד מהדא דסנהדרין כר"א. מבואר הסוגיא הזאת בק"ע ז"ל בפ"ק דמס' ר"ה עיי"ש ועי' בפ' ז"ב בדברינו:

הלכה ה

הדא דתמר בשלא העמידו עמו אבל אם העמידו עמו אין בעה"ב חייב כלום כיון דדמי כמו שפרע לו להפועל כיון דמסר לו במע"ש אצל חנוני כהדא דמר ריב"ש סמכון כתפיא גבי קפילייא אתון ואפקון דלא יהיב לון. ר"ל דקפילייא גרשו להכתפייא ולא רצי למיתב להון ותבעו לבעה"ב ואתא עובדא קומי ר"ש ואמר כך ממה דאילו הוי קפילייא יימר מסבות כמו נסיבות ר"ל אילו יאמרו הקפילייא דנסבת מינן הי' סופה דאלו ואלו ייסיבון כההיא מתניתן דידן אילו הי' כבמתניתן דידן שלא הי' מעמידו אך שטען הקפילייא שכבר נתנו להכתפייא והי' הדין דכתפייא נשבע ונוטל מבעה"ב אלא כאן שאני כדמסיק אלא יסבון מכבר דהא הכא כיון דהעמידו אצל הקפילייא שכמו שכבר נסיב וכבר שילם לו הבעה"ב ואין לו שום דו"ד על הבעה"ב:

הלכה ו

אר"ח במחלוקת. פי' דחלוק ר' יהודא אף בכאן דצריך שיודה מקצת ופריך מברייתא דתני אמר ר"י אימתי בזמן שהפירות מונחין בין שניהם אבל אם היתה יוצאה מת"י אחד מהן הממחע"ה כדאיתא בבבלי לשון הברייתא והירושלמי לא מסיק הסיפא כדרך הש"ס הזה וביחוד בסדר הזה ומדקתני סתם אימתי בזמן שהקופה מונחת בין שניהם ולא מסיק דהוי גם מ"מ ע"ז אמר עוד היא במחלוקת פי' דגם הברייתא הזה היא ג"כ במחלוקת אם בעינן מ"מ או לא וכן דרך הש"ס הזה בכמה מקומות דמתחלה מפרש המתניתן באופן אחר ואח"כ מביא הברייתא דשנוי' ג"כ כלשון הזה ומסיק עוד היא באופן זה. ועי' בה"א בפרקין דהגמ' רצה לומר שם דבסיפא ליכא מחלוקת גבי דינר פירות ולא נחלקו אלא ברישא גבי נשבעין ונוטלין דהוי כעין שבועת תורה ולפיכך ס"ל לר"י דבעינן שיודה הנתבע במקצת ויהי' שבועת תורה. ומדרבנן אפכוה שכנגדו נשבע ונוטל אבל בשבועה של חנוני בדינר ופירות דהוי שבועת היסת ולא כעין של תורה [כדפירש"י ז"ל במתניתן] ואינו חולק ר"י ולא בעינן מ"מ אבל לר"ח דאוקי גם הסיפא דחנוני בדינר ופירות במחלוקת וע"כ ס"ל דגבי סיפא הוי ג"כ כעין של תורה וחשוב נשבע ונוטל [וזהו שיטת הרב אלפס ז"ל וסייעתו ז"ל] ע"ז מסיק אמר ר"ז כולהון כעין שבועת תורה ירדו להם. והפ"מ ז"ל מגיה דהאי אמר ר"ז כולהון כעין שבועת תורה ירדו להם היא שייך לבתר המשנה דה"ז אבל בדפוסים הישנים גרסינן כאן וכן הש"ך ז"ל בחו"מ סי' צ"א

מביא הגירסא דההיא אמר ר"ז כולהון כעין שבועת תורה ירדו להן הכא. ולדברינו הוא דווקא שייך לכאן. וכדי שתבין היטב שיטת הראשונים ז"ל הרב אלפס ז"ל וסייעתו ז"ל ורש"י ז"ל ופי' הירושלמי שהיא קילורין לעינים ומסתייע לכל השיטות עיין בפרק זה בה"א ברידב"ז ד"ה מחלפה ושמה מבואר סוגיא הזאת עם כל השיטות הראשונים ז"ל והיא קילורין לעינים בע"ה עיי"ש:

הלכה ז

ר' יוחנן בשם ר' ינאי אין נפרעין מנכסי יתומים אלא בשטר שהרבית אוכלת בו וי"א אף לכתובת אשה א"ר ינאי מפני מזונות א"ר מתני' מן חש למזונות ר"ש היא דר"ש אומר במגבה הדבר תלוי ע"כ. הק"ע ז"ל מגיה במזונות הדבר תלוי. והפ"מ ז"ל פי' ר"ש דפ' אלמנה ניזונת דמוכרת למזונות קאמר ר"ש דמשגבתה מקצת אין לה מזונות וכן הנו"י ז"ל מפלפל בזה. ונראה לפענ"ד דה"פ דלכאורה צ"ב דפריך מאן תנא דחש למזונות פשיטא מהכ"ת נימא דלא יחוש למזונות מ"ש מזונות מרבית אבל יש להבין זאת בהקדם מה דגרסינן במס' גיטין דף ל"ה ההיא דאתיא לקמי' דרבה בר רב הונא א"ל מאי איעבד לך דרב לא מגבי כתובה לארמלתא א"ל הב לי מזוני א"ל מזוני נמי ל"ל דאר"י א"ש התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות א"ל הפכיה לכורסי' כבי תרי עבדית לי. אפכוה לכורסי' ותרצוה ואפ"ה לא איפריק מחולשי' ע"כ. וצ"ב מאי דקאמרה כבי תרי עבדית לי מאי נ"מ אם הדינים אלו אמרו רב ושמואל או רב או שמואל הוי אמר תרווייהו וגם צ"ב מאי הי' ירא מפני קללתה הא שפיר דינא קאמר. ולפי הנראה האשה הזאת הבינה הדין דהא אמר לה מימרא דרב ומימרא דשמואל. ע"כ נראה לפענ"ד דע"פ הירושלמי הזה מובן מאוד דהנה גרסינן במס' כתובות דף נ"ד ע"א. דאר"י אמר שמואל התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות מיתיבי מכרה כתובתה או מקצתה משכנה כתובתה או מקצתה או שעשתה כתובתה אפותיקי לאחר אין לה מזונות הני אין תובעת לא. אמרי הני בין בב"ד בין שלא בב"ד תובעת בב"ד אין שלא בב"ד לא ע"כ. וצריך ביאור להבין מאי טעם היא זה דבעינן ב"ד גבי תובעת וגבי מכרה לא בעינן ב"ד וכי הלכה למ"מ היא אכן האמת היא כך דגרסינן לעיל בר"פ נערה שנתפתתה עמדה בדין עד שלא מת האב הרי הן של אב מת האב הרי הן של אחים לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה. ר"ש אומר אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב הרי הן של עצמה. וגרסינן בגמ' בטעמא דר"ש ונתן האיש השוכב וגו' לא זכתה תורה לאב אלא בשעת נתינה. וכתב הרמב"ן ז"ל דרבנן ס"ל נמי האי דר"ש דלא זכתה תורה לאב אלא בשעת נתינה ואך טעמיי' דהעמדה בדין חשוב כגבוי ור"ש ס"ל דבעינן גבי' ממש וע"כ לרבנן. שפיר

ניחא דהני בין בבית דין בין שלא בבית דין כיון דגבתה כבר שמכרה אין לה מזונות אבל תובעת בבית דין אין שלא בבית דין לא דבעמדה בדין כמאן דגביא דמי והוי כמו מכרה כתובתה דגבי' אבל שלא בבית דין לא. ונמצא דלר"ש דס"ל דהעמדה בדין לאו כגבוי דמי לא מהני תובעת כתובתה בב"ד להפסידה מזונות כי אם לרבנן דווקא דלר"ש העמדה בדין לא חשיב כגבוי ותלי רק בגבי' ממש ולא בהעמדה בדין. ועכשיו מובן מאליו פירוש הירושלמי הזה ר"י בשם ר"י אין נפרעין מנכסי יתומין אלא בשטר שהריבית אוכלת בהן. והיא כמו דאיתא בש"ס דילן אין ב"ד נזקקין לנכסי יתומין אלא בשטר שהריבית אוכלת בהן וי"א אף לכתובת אשה אר"י משום מזונות פי' דאין ב"ד נזקקין אלא לכתובה משום מזוני. וקשה הא כיון דתובעת כתובתה בבית דין דהא ב"ד נזקקין לה א"כ ממילא אין לה מזונות והיינו דמקשה ר' מתני' מאן חש למזונות דהא אליבא דמאן ניחוש למזונות הא כיון דתובעת כתובתה בב"ד ממילא אין לה מזונות דהא כגבוי דמי כיון דהחיוב של כתובה יצא ע"פ ב"ד חשוב כגבוי כמו למ"ד שטר העומד לגבות כגבוי דמי חשוב כגבוי אפילו בתוך זמנו כיון דעומד לגבות כמו כן בב"ד דחשיב כגבוי אפילו גבי קטנים דצריך להמתין עד שיגדלו דהא אילו פסקו ב"ד בהעמדה בדין לפרוע לאחר שנה ושנתים לא כגבוי דמי בתמי'. אלא ר"ש היא אלא ר"ש היא דאמר במגבה הדבר תלוי והלכך התובעת כתובה בב"ד יש לה מזונות [וכן לעיל בר"פ ד' גבי ר"ש אומר אם לא הספיקה לגבות גרסינן בירושלמי ג"כ שם ר"ש אומר במגבה הדבר תלוי] דהעמדה בדין לא חשוב כגבוי רק דבעינן גבוי ממש וע"כ מכרה כתובתה אין לה מזונות. אבל תובעת אף בב"ד יש לה מזונות. וז"ב. ועפ"ז כיון דרב לא מגבי כתובה לארמלתא כיון דעביד כרב האיך עביד כשמואל דהתובעת בב"ד אין לה מזונות הא הכא אליבא דרב לכו"ע עמידת ב"ד לא מהני דלא הוי כגבוי כיון דרב לא מגבי כתובה לארמלתא. ע"כ אמרה לי' כבי תרי עבדית לי ממ"נ כיון דפסקת כשמואל א"כ האיך פסקת כרב ואי כרב דלא מגבי כתובה לארמלתא האיך פסקת בתובעת בב"ד אין לה מזונות הא כיון דלא הוי כגבוי מאי מהני תובעת בב"ד ודו"ק:

הלכה ח

עד כמה מגלגלין עליו אמר ר"י עד כדי שיאמר לו עבדי אתה ופריך הגע עצמך שהי' כהן ר"ל שיש לו יחוס כהונה ומשני ע"ע לא עב"כ אלא עבד עברי דגם כהן יכול להיות ע"ע ופריך ובזה"ז אין דין ע"ע:

אמר ר"ש בר"י שמירה דלא כן מה אנן אמרין שמירה לא בטלי. נראה לפענ"ד דתיבת שמירה הראשונה מיותר וצ"ל במקומה התיבות שמירה לא בטלי' וכצ"ל אמר ר"ש בר"י

שמירה לא בטלי' ר"ל דהשביעית אינו מבטל חיוב דשמירה ושבועת דשמירה ופריך הגמ' מאי קמ"ל דלא כן מה אנן אמרין ר"ל דהאיך הי' ס"ד דהשביעית משמטת שבועה דחיוב שומרין הא אינה משמטת אלא מלוה דכתיב בעל משה ידו. ולפיכך הקפת חנות ושכר שכיר ואונס קנס ופתוי אינו משמט כדאיתא במס' שביעית פ"י בירושלמי מפורש דכל הנהו אינו משמט משום דבעינן כל בעל משה ידו. א"כ פשיטא דחיוב דשבועת שמירה אינה משמעת דהא החיוב אינו משמט. ופשיטא דאינו משמט שבועתו. ע"ז משני היא בעל בעל מה בעל שנאמר להלן משמט אף בעל שנאמר כאן משמט ר"ל דגבי שבועת שומרין כתוב ונקרב בעה"ב אל האלקי' לשבועה וכתוב כל בעל משה ידו א"כ הוי אמינא דילפינן בעל בעל כי היכי דבעל משה ידו משמט אף על השבועה דשומרים ונקרב בע"ב גם כן משמט ע"ז קמ"ל ר"ש בר"י דאינו כן אלא דברים שהן משה ידו שביעית משמטתו ומשמטת שבועתו ושאין משה ידו אין שביעית משמטתו לא אותו ולא שבועתו:

פרק ח

הלכה א

אר"י ד' שומרין הן ואין חייבין אלא דרך קנין כו' מתניתא אמרה כן המקבל שדה מחבירו כו'. פי' הפ"מ ז"ל דהוא התוספתא המקבל שדה מחבירו משזכה בה חבירו שמין אותה כמה היא ראוי' לעשות אם הובירה אלמא דבעינן שיזכה בה חבירו. והגם דאין שמירה בקרקע אך בדהתנה חייב כמבואר בס' מחנה אפרים ז"ל בה' שומרין סי' ח' ומביא הירושלמי הזה ומפרש ג"כ כ' הפ"מ ז"ל ובנו"י ז"ל מגי' כאן ובאמת מבואר היטב כפי' הזה כהפ"מ ז"ל ומחנה אפרים ז"ל:

תני וגונב מבית האיש לא מראש גגו. בכ"י של ידידי הרב הגאון הג' כש"מ מרדכי נ"י הגאבד"ק נאווא אלכסנדראווסקי כתב לפרש ולא מראש גגו דר"ל שהי' החפץ בראש גגו וגנב מראש גגו דווקא בגונב מבית וכדומה חייב בכפל. אבל גנב מראש גגו ר"ל במקום גלוי וכמו שכתבו התוס' ז"ל במס' ב"ק דף ע"ט ע"ב ד"ה כיון דראה גזלן היא כלומר שעושה במקום גלוי ולא דמי לגונב בבית או בחצר עכ"ל ז"ל. ובאמת אם גונב מר"ה פטור מכפל מה"ט כיון שעושה במקום גלוי. ולפיכך נקט במס' ב"מ דף ל"ד אגם דיוקא וזה שאמר ר"א הדא דתימר בגג שאינו מבוצר אבל בגג מבוצר כבית דמי ור"ל כיון שהיא מבוצר אינו עושה בגלוי עכ"ל:

תני וגונב מבית האיש ולא מבית השואל. פי' דהירושלמי אזיל לשיטתי' הא דשייך הכיפל להשומר כששילם היא משום גזה"כ כדאיתא בר"פ המפקיד וגונב מבית האיש היא השומר אם ימצא הגנב ישלם שנים הוא דישלם להאיש עי' שם ובדברינו ע"ז דרש מבית האיש ולא מבית השואל. ופריך ויאמר א"כ למעט אף ש"ש ושוכר דהא הקרא דבית האיש כתוב גבי ש"ח ומאי ראית למעט שואל יותר מש"ש ושוכר ומשני כיון ששמירתו עליו כמו שהיא עליו חסר כאן אות בית קודם עליו השני וצריך להיות בעליו. ור"ל כיון ששמירתו עליו כמי שהיא בעליו פי' דבשואל אין חיובו לשלם בעד זו הגניבה משום השמירה דלא שמרו ומשלם משום דלא נתקיים השמירה. ז"א גבי שואל דהא אין חיובו דשואל משום שלא שמר החפץ. ז"א דהא חייב על האונסין אפילו מתה כדרכה. והיא ע"כ משום השתעבדות על אחריות ולא משום דלא נתקיים השמירה וכיון דחיוב התשלומין שלו בעד הגניבה הזאת היא משום תורת אחריות ולא משום הטלת שמירה. ע"כ אינו משלם הגנב הכיפל להשואל משום דאינו כבעלים אלא אחריותו עליו משא"כ בש"ש דחיובו היא משום שמירה הוי כבעליו של החפץ והגנב גנב מאתו. וע"כ משלם לו הכיפל והקצוה"ח ז"ל סי' שמ"ט מביא האי ירושלמי ומפרשו אבל אין זה סגנון לשון הירושלמי בשום מקום. ע"כ נראה לפענ"ד שפירושי היא נכון:

היו אחרים יודעים שלא פשע מאי נשמעיני'. מן הדא קיצר כאן וסמך על ההיא דר"פ המפקיד ומביא כאן רק ראשי פרקים כדרך הש"ס בסדר הזה ובפ' המפקיד גבי הסוגיא דשילם ולא רצה לישבע דקני הכיפל גרסינן שם דהיו לו עדים שנגנבה ושלא פשע ואף על פי כן שילם מיבעיא לי' אם קנה הכיפל או לא דהא אינו רק כקונה כיפל מחבירו ע"ז מסיק שם הדא דמר ר"א המוכר קנסו לחבירו לא עשה כלום. וכאן מתחיל היו אחרים יודעים שלא פשע מאי והיינו ההיא דפ' המפקיד הנ"ל וקאמר נשמעיני' מן הדא בראשי פרקים ולא מסיק הפשיטות מההיא דאמר ר"א הנ"ל וסמך על ההיא דהמפקיד הנ"ל כדרך הש"ס הזה וביחוד בסדר הזה. ושאל עוד הרי שנמצא הגנב ואין לו נשלם מהו שיאמר לו בא השבע לי שלא נתת עיניך לגוזלה דילמא שלחת יד מקודם וקאי ג"כ על ההיא היו יודעין שלא פשע ונמצא הגנב ואין לו במה לשלם אם צריך לישבע שלא שלח יד. וע"ז קאמר נשמעיני' מן הדא ואם לא ימצא הגנב הא אם נמצא פטור אבל אם לא נמצא הגנב אע"ג שיש עדים שנגנבה בלא פשיעה מ"מ חייב דהא ש"ש בגניבה חייב ומזה למד הרא"ש ז"ל דבירושלמי איכא דבדאיכא עדים שלא פשע א"צ לישבע שלא שלח בה יד עי' בחו"מ סי' רצ"ד בהג"ה עיי"ש ושם קאי אש"ח והכא מיירי בש"ש דחייב

אפילו על גניבה אך בנמצא הגנב פטור השומר כשלא פשע והאיבעיא היא על שליחות יד. ופשוט דכיון דפטור משבועה שלא פשעתי פטור נמי משבועת שליחות יד:

גניבה אם גנב יגנב מעמו אבידה ואם לרבות האבידה ע"כ כר"ע כר' ישמעאל. פי' הפ"מ ז"ל כר"ע דדרש וא"ו דואם:

שבויה מנין נאמר כאן ונשבר או מת ונאמר להלן מת או נשבר מה להלן שבויה עמהן דהוקשו והשוו שבויה לשבורה או מתה אף כאן שבויה עמהן דגמרינן נשבר או מת מנשבר ומת ומה להלן הוקש שבויה להם אף כאן הוקש שבויה להם. ע"ז פריך עד כדון כר"ע דס"ל ילפינן היקש אח"כ לג"ש וילפינן למד מלמד משא"כ לר' ישמעאל דלא יליף למד מלמד. והוא בפ"ק דמס' קידושין בירושלמי ה"ב עיי"ש ע"ז משני דר' ישמעאל ס"ל כר"נ דאו מרבה שבויה ומסיק וכר"מ דא"ל דון מינה ומינה וכיון דקילפית ג"ש שואל מש"ש א"כ דון ומינה מה להלן נשבעין על האונסין אף כאן בשואל נשבעין על האונסין בתמי' א"כ ע"כ ר"מ לא ס"ל הג"ש וא"כ מנלן שבויה ע"ז משני עוד היא דר"נ דלר"מ ס"ל ה"נ כר"נ. ולשון זה דלר"מ למד ג"ש ממקום שבאת היא בירושלמי בפ' שבועת העדות ושבועת הפיקדון:

את מר אם בעליו עמו לא ישלם מהו שישבע. ר"ל אם צריך לישבע שלא פשעתי דילמא בבעלים נפטר לגמרי מכל חיובא דשומרין ר"ז אמר נשבע ר"ח ור"ל תריהון אמרין אינו נשבע. מתניתן מסייעה לר"ת ולר"ל צ"ל לר"ז שבר שבויה ומתה שהן פטורין בנושא שכר והשוכר והשואל בבעלים פטור שלא בבעלים חייב. אבידה וגניבה שהן חייבין בנושא שכר והשוכר לא כ"ש בשואל בבעלים פטור שלא בבעלים חייב. פי' דהברייתא קמ"ל דילפינן גם לפטורא בבעלים בגניבה ואבידה בשואל משבורה ומתה דכיון דחיובא ילפינן מק"ו דשבורה או מתה ע"כ דיו לבא מן הדין להיות כנדון כדאיתא בבבלי במס' ב"מ דף צ"ה ע"א עיי"ש זה קמ"ל הברייתא. וע"כ פריך שפיר על ר"ז מברייתא הזאת מאן דמר פשיטא שהוא נשבע צריכה לו שישלם פי' כיון דפשיטא דבבעלים נשבע על פשיעה וצריך לישבע שלא פשע ע"כ צריכה לי' ר"ל מיבעיא לן על גניבה ואבידה וצריך הברייתא למילף על גניבה ואבידה לפטורא בבעלים. אבל אין תאמר דאינו נשבע ופטור על הפשיעה כיון דאפי' מפשיעה פטור למה צריך למילף על פטורא דבבעלים על גניבה ואבידה. ולשון כזה מצוי בירושלמי עי' בפ' כל הגט בה"א דגרסינן שם ג"כ מן מה דפשיטא לי' זאת ע"כ צריכה לי' זאת עיי"ש וה"נ דכוותי' ר"ח בשם ר' יודן מתניתא מסייעה לר"ז שואל שהחמירה התורה עליו בבעלים פטור שלא בבעלים חייב נושא שכר שהקילה התורה עליו לא כ"ש בבעלים פטור כו' א"ת לשבועה איצטרכת לי' נתני בנושא

שכר והשוכר ר"ל דא"ת דצריך למילף אף פטורא דשבועת פשיעה למה יליף הפטור דבבעלים בנושא שכר יליף נמי על שוכר דכש"ח היא דבדידי' יש נמי ללמוד על פטור דבבעלים לענין שבועה שלא פשעתי הוי לא צריכה דלא לתשלומין. כל עיקר דצריכין למילף על הפטור דבבעלים היא אך על התשלומין ע"כ מביא רק ש"ש למילף על פטור דתשלומין בבעלים אבל לא ש"ח לפוטרו משבועה שלא פשעתי בה וקשיא על הדא דר"ז ר"ל אפילו דר"ז שפיר קאמר והלכה כוותי' מ"מ קשיא על הדא דר"ז כדמסיק דתנינן שואל אם בעליו עמו נשבע אין בעליו עמי ישלם. נושא שכר אם בעליו עמו נשבע אין בעליו עמו ישלם כגי' הפ"מ ז"ל. ש"ח בין שהבעלים עמו בין שאין הבעלים עמו נשבע ר"ל כך יכול מימר דאין נפ"מ בין שואל וש"ש וש"ח. אלא בזה. אמרת דברים שהשואל משלם ש"ש נשבע דברים שהש"ש משלם ש"ח נשבע דברים שש"ש נשבע ש"ח פטור לגמרי ע"כ כשבורה דנשבע הש"ש שנשבר או מת ע"ז פטור ש"ח משבועה ולא אמרינן דאין חלוק בין ש"ח לבין שואל וש"ש אלא בתשלומין מקום דהם משלמין הוא נשבע. ז"א אלא דאיכא נפ"מ גם בשבועה משום דכל אחד ואחד נחית מדריגה מן חבירו. מקום שש"ש אינו אלא נשבע ש"ח פטור לגמרי כך היא הברייתא. והשתא קשה לר"ז דהאיך קסברת דבבעלים כולם נשבעין על שלא פשעתי כיון דשואל וש"ש אין עליהם רק שבועה לחוד צריך להיות ש"ח פטור לגמרי מה את מתני בש"ח כשהבעלים עמו ר"ל ולמה תני ר"ז בש"ח בשבעלים עמו צריך לישבע ג"כ. ואית דבעי ר"ל דיש מקשים על ר"ז גם מש"ש מה את מתני בש"ח וש"ש בין שהבעלים עמו בין שאין בעלים עמו ר"ל הכל אחד בין בבעלים בין שלא בבעלים הכל שוה לענין שבועה הא כל אחד נחית מדריגה מחבירו וכיון דבבעלים בשואל נשבע צריך להיות ש"ח פטור לגמרי. וע"כ הגם דהלכה כר"ז אבל קשיא הדא על דר"ז למה תני סתמא דהכל נשבעין בבעלים וכולן שוה ש"ח וש"ש לשואל. ע"ז משני אמר ר' אבון על כל דבר פשע ר"ל דבפשיעה הוא חייב על כל דבר בין בבעלים בין שלא בבעלים בין שואל בין ש"ש וש"ח. ור"מ משני שנויא אחרינא א"ר מנא לא מצינו בתמי' שהשוות התורה בגניבה ואבידה בשואל ר"ל דהא כל עיקר פטורא דבעלים כתב רחמנא רק בשבורה ומתה בשואל גבי אונסין. ועכ"ז אמרינן דהושוו כולם לשבורה ומתה דאפילו בגניבה ואבידה פטור גם כן השואל בבעלים כמו על שבורה ומתה ולא אמרי' שאני שבורה ומתה שכן אונס כדאיתא במס' ב"מ דף צ"ה עיי"ש ועל גניבה ואבידה ע"כ דנשבע השואל שנגנב או שנאבד לכן נשוה חיובא דגבי ש"ש וש"ח לשבורה ומתה ע"כ כמו דנשבע על שבירה ומתה כן נשבע הש"ש על גניבה ואבידה שלא

פשע וכן הש"ח דהשוו בבעלים כל החיובים לשבורה ומתה בבעלים לפטורא ולחיובא ואין שום נפ"מ ביניהם:

הלכה ג

אר"ז ותני כן טענו טענת אבוד ונשבע לו והפריש קרבן מאחר שאילו הודה. כצ"ל וכן מוכח בהא דבסמוך:

אר"י הטוען את חבירו טענת גנב משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה. תמן אמרי משלם ארבעה וחמשה. והפ"מ ז"ל מפרש דהכל אחד והא דבסמוך ר"פ בשם ר' הושעי' תנוי תמן ומסייעין לר' יוחנן היא בלשון בתמי' ומסתבר כגי' הנו"י ז"ל דצ"ל ברישא אינו משלם ארבעה וחמשה. ותמן אמרי בשם ר' יוחנן משלם ארבעה וחמשה וע"ז אמר ר' הושעי' תניי תמן ומסייעין לר' יוחנן:

ר"פ בשם ר"ה תניי תמן ומסייעין לר' יוחנן איכן שורי א"ל נגנב משביעך אני ואמר אמן ועדים מעידים אותו שאכלו משלם את הכפל כו' ויש אכילה בלא טביחה. וכן היא בבבלי במס' ב"ק דף ק"ו ע"ב הרי חזינן דלא משלם ארבעה וחמשה וכה"ג מקשה בבבלי שם ומתרץ ר' חגי ששחטו אחר אבל אם הי' הוא שוחט הי' משלם ארבעה וחמשה. ויידא אמרה דא אמר לאחד מן השוק היכן שורי שגנבת והוא אמר לא גנבתי משביעך אני ואמר אמן חייב. והוא מתניתן דידן ומדייק ממתניתן הזה טעמא דאחד מן השוק הא אחד מן השומרין פטור מארבעה וחמשה דאל"כ למה נקט הדין הזה באחד מן השוק מאי מחדש בזה אם לא לאשמעינן דדווקא בגנב עצמו משלם ארבעה וחמשה אבל לא בטוען טענת גנב דאי מדהא דלא קתני ברישא גבי טוען טענת גנב דין דארבעה וחמשה. היא כדפירש התוס' ז"ל במס' שבועות דף מ"ט ד"ה והעדים משום דבקרא לא כתיב ארבעה וחמשה אלא בגנב עצמו ע"כ נקט משנה יתירה דינא דגנב עצמו ולאשמעינן דאין דין דארבעה וחמשה אלא בגנב עצמו ולא בטוען טענת גנב. ע"ז מדחה דממתני' אין ראי' בשאכלו ואח"כ נשבע לו מן מה דמר ר"י בשנשבע ואח"כ אכלו פי' דלכאורה קשה למה נקט במתניתן גבי אחד מן השוק נשבע דלמה צריך שבועה הא גנב עצמו משלם כפל בלא שבועה וכבר הק' התוס' ז"ל דף מ"ט ע"א ד"ה אמר. אך דקמ"ל בדינא דאחד מן השוק דאפילו נשבע משלם תשלומי כפל וארבעה וחמשה ולא קני לה בהשבועה כההיא דר"ה בבבלי במס' ב"ק דף ק"ו ובירושלמי לעיל בפ' כל הנשבעין ה"א משום דאכלה ואח"כ נשבע כדמוקי בפ' כל הנשבעין ה"א דבאכלה ואח"כ נשבע לא קני השבועה משום דכבר אינו בעולם אבל אם נשבע ואח"כ אכלה אינו משלם כפל וארבעה וחמשה משום דקני כבר בהשבועה. והנ"מ בגנב עצמו. אבל בטוען טענת גנב דגזה"כ הוא דלא קני לה

בהשבועה כדאיתא בבבלי במס' ב"ק דף ק"ו ע"ב עיי"ש כיון דלא משכח"ל כפל בלא שבועה. והיינו דקאמר מתני' בשאכלה ואח"כ נשבע דהגנב אפילו כשנשבע משלם ג"כ כפל ומשכח"ל בשאכלה ואח"כ נשבע ולא מצית למידק האי דינא דר"י. דבטוען טע"ג אינו משלם דו"ה. ז"א דבודאי בשאכלה ואח"כ נשבע בודאי לא הוי דינא דר"י משום דדתנא דר"י היא דווקא בנשבע ואח"כ אכלה ושבועה לא קני בטוען טע"ג אבל באכלה ואח"כ נשבע כיון ששלח יד מכבר שוב אינו משלם כפל ולא ארבעה וחמשה כדאיתא במס' ב"ק דף ק"ז ע"ב במילתא דר"ש עיי"ש ומתורץ בדברינו קושית התוס' ז"ל במס' שבועות דף מ"ט ע"א ד"ה אמר דמקשים למה נקט נשבע באחד מן השוק. ובדברינו מובן מאוד הא דקשקיל וטרי הגמ' במס' ב"ק דף ק"ו ע"א בהא דאמר ר"ה א"ר ולא ס"ל הא דמסיק רבא דבטוען טענת גנב גזה"כ היא. ומודה רב בזה. האיך הוי ס"ד בזה מעיקרא כלל הא באמת גזה"כ היא אבל לדברינו ניחא דמתחלה קסברי דהקרא דטוען טע"ג יש לאוקמי' דאכלה קודם שנשבע ולא קני לה בהשבועה ולא ס"ל כר"ש דבשלח בה יד מקודם פטור מכפל והי' סבירא ליה כר"נ דפליג עלי' בדף ק"ז ע"ב עיי"ש ומובן היטב:

אמרי ר"י טענו טענת אבד ונשבע לו ואח"כ טענו טענת גנב פטור. כדאיתא בבבלי דף ק"ז במס' ב"ק או משום דהוי כשליחות יד דקנה בשבועה הראשונה או דכבר יצא ידי בעלים בשבועה הראשונה שאין עליו שום חיוב שבועה שנסתלק ידי הבעלים משבועה הראשונה ושבועה אחרונה לאו שבועת הדיינים הוא לחייבו כפל כדאיתא כ"ז במס' ב"ק דף ק"ז ע"ב וכדשקיל וטרי בסוגיא דידן בסמוך:

ר"י בעי שבועת טע"ג מהו שיהא חייבין משום שבועת ביטוי. אם השבועה היתה יתירה אם לא הי' חייב שבועה הזה ונשבע אם חייב משום שבועת ביטוי ע"ז מקשה מחלפה שיטתי' דר"י תמן אמר טענו טענות אבוד ונשבע לו אח"כ טענו טענת גנב פטור ומדקאמר פטור משמע דפטור מן הכל ע"ז משני דאח"כ פשטה:

ר"ח בשם ר"י בעומדת על איבוסו הוא. הכל כהשקלא וטריא במס' ב"ק דף ק"ז ע"ב וכגי' הפ"מ ז"ל כאן דמקשה דא"ת היא הדא היא הדא דאפילו בשאכלה נמי פטור מחלפא שיטתי' דר' יוחנן תמן אמר טענו טענת אבוד ונשבע לו כו' והוא כפירכת הבבלי מ"ט לאו משום דקנה לה בשבועה הראשונה והוי כגזלן. ומשני לא משום דיצא ידי בעלים בשבועה הראשונה וה"נ כשקיל וטרי בזה:

מקשיא ע"ד דר"ז. אמר לו איכן שורי א"ל נגנב כו' טבח משלם ארבעה וחמשה והכא כיון שמשך ר"ל דמשכו לשוחטו כטוענו טענת אבוד מכאן ואילך כטענו טע"ג ופטור כצ"ל:

הלכה ד

תני לא להקל ולא להחמיר פטור. כצ"ל א"ר מתניתא אמרה כן אמר לשואל אמר לנושא שכר והשוכר ר"ל דבכל המשניות מבואר דבנשבע לא להקל ולא להחמיר פטור ואע"פ דמסיק בסיפא דמתניתן זה הכלל כל הנשבע להקל על עצמו פטור כ"ז הוא לאו דווקא אלא אפילו לא להקל ולא להחמיר דכן מוכח מרישא דמתניתן דאמר לשואל אמר לנושא שכר והשוכר וראיתי בס' נו"י ז"ל שרוצה להגיה דהאי מתניתא אמרה כן שייך לבתר האיבעיא מהו שיאמר לו בא והשבע לו שלא נתת עיניך בה לגוזלה ופשיט מהאי מתניתא דקתני אמר לו מת כו' משביעך אני ואמר אמן. למאי משביעו כיון דהוא עצמו מודה שחייב א"ו דמשביעו שא"ב ואינו מובן לי דהא גבי אמר לאחד מן השוק דאמר לא גנבתי קתני נמי במתניתן משביעך אני והתם לא מחייב כלל שבועה דהא כופר בכל אך משביעו ברצונו וה"נ כן:

סליק פירקא וכולא מסכתא בס"ד: